

“Er opbakning lig med omstilling?”

- Et studie af Energiplan Fyns strategiske energiplanlægning

Skrevet af:
Christina Ellegaard Fich
Ida Køster
Mette Sofie Mortensen
Toke Liengard

Roskilde Universitet
Vejleder: Tue Noa Jacques Damsø
Teknologisk Samfundsvidenskabelig planlægningsuddannelse
K2 - Semesterprojekt - foråret 2016

Abstract

Based on an exploratory approach this project evaluates the potential of 'Energiplan Fyn' to support a strategic transformation to a fossil free energisystem on Funen. Based on evaluation criterias addressing the quality of the plan, the plan is found inadequate. Criterias addressed to quality of the planning network, is examined through several qualitative interviews with actors from different sectors connected to the energy system.

The analysis concludes that, as a result of the plan not being binding, and the anchoring of the content seems limited between actors in the planning network, Energiplan Fyn does not currently possess sufficient potential to support a strategic transformation of the energy sector in Funen.

Indholdsfortegnelse

Contents

1	Bilagsoversigt.....	5
2	Kapitel 1 - indledning.....	6
2.1	Indledning.....	6
2.2	Problemfelt.....	7
2.3	Problemformulering.....	8
2.4	Uddybning af problemformulering.....	8
2.5	Afgrænsning.....	9
2.6	Læsevejledning.....	9
2.7	Begrebsafklaring.....	9
3	Kapitel 2 - metode.....	11
3.1	Fremgangsmåde.....	11
3.2	Valg af genstandsfelt.....	11
3.3	Teoretisk afsæt.....	12
3.4	Analysestrategi.....	14
3.4.1	Projektdesign.....	15
3.4.2	Udvælgelse af kvalitetskriterier.....	16
3.5	Valg af empiri.....	17
3.5.1	Udvælgelse af interviewpersoner.....	17
3.5.2	Litteraturstudie.....	22
3.5.3	Kvalitative interviews.....	22
4	Kapitel 3 - Baggrundsafsnit.....	24
4.1	Introduktion.....	24
4.2	Ansøgning og projektbeskrivelse.....	24
4.3	Rammeplanen.....	25
4.4	Anbefalinger til videre arbejde.....	26
4.5	Status for samarbejdet.....	26
5	Kapitel 4.....	27
5.1	Delanalyse 1.....	27
5.1.1	Den sektorelle dækning.....	27

5.1.2	Forpligtelser og tidshorisonter i planen	33
5.1.3	Planens robusthed.....	33
5.1.4	Delkonklusion	34
5.2	Delanalyse 2.....	35
5.2.1	Deltagelse af relevante aktører	35
5.2.2	Rammeplanens forankring	40
5.2.3	Delkonklusion	48
6	Kapitel 5 - Diskussion.....	49
6.1	En fælles vision	49
6.2	Styregruppens opbygning.....	49
6.3	Bedre forankring?.....	50
7	Kapitel 6 - konklusion	52
8	Kapitel 7 - perspektivering.....	53
8.1	De nationale rammer.....	53
8.2	Energiplan Fyn	53
9	Kildefortegnelse.....	54
9.1	Online kilder	56
9.2	Interviews.....	57

1 Bilagsoversigt

Bilag 1: Bruttoliste af berørte aktører

Bilag 2: Interviewguide

Bilag 3: Interview referater

Bilag 4: Deltagelse på eksterne og interne arrangementer

Bilag 5: Høringsliste

Bilag 6: Lydfiler til interviews

2 Kapitel 1 - indledning

2.1 Indledning

Danmark er gennem EU's klima- og energipakke fra december 2008 forpligtet til, at bidrage til en reduktion i Europas CO₂-udledning med 20 % i forhold til niveauet i 1990. Denne pakke indbefatter desuden en aftale om, at andelen af vedvarende energi (VE) i det endelige energiforbrug skal være på 30 %, og at andelen af VE i transportsektoren skal være på mindst 10 % i 2020 (Energistyrelsen, 2013:12).

I "Vores Energi" er den tidligere regerings nationale energimålsætning formuleret. Målsætningerne for 2020 lød på, at 50 % af elforbruget skulle dækkes af vindkraft, at mere end 35 % af det endelige energiforbrug skulle dækkes af VE, og at bruttoenergiforbruget skulle reduceres med 7,6 % i forhold til 2010. Danske kraftværker skulle i 2030 have udfaset brugen af kul, og vedvarende energi skulle i 2035 dække hele el- og varmeforsyning (ibid.:13). Det var desuden et nationalt og EU forankret mål, at energi- og transportsystemet i 2050 skulle være baseret på 100 % vedvarende energi (ibid.:12). Målene for 2020, 2030 og 2035 var milepæle, der havde til hensigt at sikre en fremdrift mod målet i 2050.

Med henblik på at understøtte omstillingen af energisektoren, dannede Energistyrelsen et partnerskab med KL. Dette partnerskab etablerede en arbejdsgruppe for strategisk energiplanlægning sammen med Solrød og Gladsaxe Kommune. Arbejdsgruppen udgav i 2010 et oplæg om strategisk energiplanlægning, der havde til hensigt at give svar på, hvorledes omstillingsopgaven skulle gribes an. Arbejdsgruppens afsæt var, at for at opnå en succesfuld omstilling til et effektivt nationalt energisystem, var der et planlægningsmæssigt behov for, at der blev igangsat en koordineret og involverende indsats (Energistyrelsen & KL, 2010). Strategisk energiplanlægning præsenteres i oplægget som et planlægningsværktøj, der hjælper de lokale myndigheder med at planlægge og prioritere den lokale efterspørgsels og energiforsynings udvikling. Værktøjet har til formål at sikre, at omlægningen udnyttes, så den er samfundsmæssigt omkostningseffektiv, energieffektiv og fleksibel (Energistyrelsen & KL, 2010:4).

Hvorvidt den enkelte kommune vil benytte sig af strategisk energiplanlægning er frivilligt, og det er ligeledes frivilligt, om kommunen vil udarbejde en strategisk energiplan (Energistyrelsen & KL, 2010:6). Strategisk energiplanlægning er karakteriseret af en holistisk tilgang til planlægning. Perspektivet for planlægningen er mellemlang og langsigtet, og i analyserne er alle former for energiforsyning og -efterspørgsel inkluderet, hvormed en omstilling med lang levetid inden for energisektoren sikres (ibid.).

Planlægningen fokuserer på at undgå suboptimerende energiløsninger, dvs. løsninger som kan synes effektive inden for kommunens egne grænser, men som kan være på bekostning af den helhedsorienterede

planlægning. Løsningerne kan optimeres, hvis der arbejdes på tværs af kommunerne i bestræbelsen på at opnå en effektiv energisektor. Inddragelse og udnyttelse af lokale potentialer er samtidigt nødvendigt for at sikre en optimal løsning. I et samarbejde på lokalt og regionalt plan mellem forsyningsselskaber, industri, myndigheder og andre interessenter, kan der opbygges et overblik. Dette overblik er en forudsætning for, at der kan laves en større indsats for prioritering af kommunal involvering, og for at der kan træffes strategiske valg.

Som tidligere nævnt står det kommunerne frit for, om de vil udarbejde strategiske energiplaner, og den 'energipolitiske aftale af 22. marts 2012, om den danske energipolitik frem til 2020' understøttede derfor strategisk planlægning gennem en SEP-pulje og en grøn superpulje i perioden 2014-2015. Puljerne udgjorde tilsammen 24,7 mio. kr. SEP-puljens formål har været:

"at fremme partnerskaber om strategisk energiplanlægning mellem kommuner, lokale virksomheder og energiselskaber samt forbedre samspillet mellem statens, regionernes og kommunernes indsatser og understøtte den kommunale planlægning og borgernære indsats" (Folketinget, 2012:3).

Den grønne superpuljes formål har været at støtte partnerskaber for pilotprojekter, der inden for kommunale indsatser i kommunen har mod på at gå foran i klimaindsatsen.

2.2 Problemfelt

De 14 projekter som modtog tilskud fra SEP-puljen eller den grønne superpulje, var fordelt på seks store tværkommunale projektpartnerskaber, og de øvrige otte var mere lokale projektpartnerskaber. Der var stor spredning i de 14 puljeprojekters fokus og organisering, hvilket har resulteret i, at alle danske kommuner har været involveret i projekterne. En puljeevalueringen konkluderer, at puljestøtten har haft et "[...] yderst tilfredsstillende udbytte for deltagerne og for Danmark som helhed" (Ea Energianalyse, 2015a:8).

Vurderingen beror dog primært på projektledernes udtalelser og udarbejdede statusrapporter, og der er med pulje-evalueringen kun i meget begrænset omfang adspurgt andre aktører end projektlederne om udbyttet af SEP-arbejdet. En lille rundspørge blandt 12 forsyningsselskaber giver dog udtryk for, at ikke alle aktører har fået lige meget ud af samarbejdet (ibid.:101). Samtidig er det ikke vurderet, hvorvidt nogle projekter har fået et større udbytte end andre (ibid.:67).

Et af projektpartnerskaberne der modtog støtte fra SEP-puljen, var partnerskabet i Energiplan Fyn. Projektpartnerskabet inddrog en bred vifte af forskellige aktører, som bl.a. omfatter de otte kommuner beliggende på Fyn samt Ærø Kommune. Desuden involverede partnerskabet forsyningsselskaberne NGF Nature Energy, Fjernvarme Fyn, Fynsværket (Vattenfall) og Energi Fyn. Syddansk Universitet deltog også, hvor 36 afgangprojekter omhandlende Energiplan Fyn er blevet skrevet af studerende under projektperioden for SEP-puljen. Øvrige involverede aktører har været Centrovic, som er en virksomhed, der giver specialiseret landbrugsrådgivning, og FFV Energi & Miljø, som er en forsyningsvirksomhed (Ea

Energianalyse, 2015b:19ff). Partnerskabets formål med at inddrage mange forskellige aktører var at afdække mulighederne for at omstille energisystemet til VE (Ea Energianalyse, 2015b:19ff). I evalueringen beskriver partnerskabet, at de gennem SEP-arbejdet har fået et bredt forankret samarbejde blandt nøgleaktører på Fyn, og at de mange forskellige vinkler og interesser har beriget deres dialog, samt at kontakten til SDU har betydet meget for forsyningsselskaberne (Ea Energianalyse, 2015a:42). I puljeevalueringen kommer det også til udtryk, at Energiplan Fyn har arbejdet grundigt med samtlige energiproblemstillinger, og derfor har favnet bredt i deres systemiske fokus (Ea Energianalyse, 2015b:19). Ydermere har de ifølge evalueringen både formået at inddrage mange forskellige aktører, samt udarbejdet en bredt favnende strategisk energiplan, kaldet rammeplanen, der indeholder anbefalinger til hvordan en omstilling af Fyns energisystem, fra fossil til VE, kan realiseres.

På baggrund af evalueringen lader det til at projektpartnerskabet har formået at skabe et succesfuldt samarbejde. Vi er interesserede i at undersøge hvorvidt dette samarbejde kan føre til realiseringen af Energiplan Fyns overordnede målsætning om at omstille den fynske energisektor, som den er formuleret i rammeplanen. Dette har ledt os til følgende problemformulering.

2.3 Problemformulering

“Hvilket potentiale har Energiplan Fyn for at understøtte en strategisk omstilling af energisektoren på Fyn?”

2.4 Uddybning af problemformulering

Når der i problemformuleringen anvendes ordet “potentiale”, menes der, hvorvidt de inddragede aktører har kapaciteten til at realisere anbefalingerne i rammeplanen, og dermed kan facilitere en omstilling af energisektoren på Fyn.

Med “Energiplan Fyn” refereres der til det samlede overordnede projekt under SEP-puljen, samtlige aktører, der har været involveret i udarbejdelsen af rammeplanen fra start til slut, samt den rammeplan som projektet har produceret.

Ved brug af ordet “understøtte”, mener projektgruppen, om de involverede aktører kan og vil realisere anbefalingerne i rammeplanen ved at indskrive denne i deres plantillæg og virksomhedsstrategier.

Med “strategisk omstilling” menes en omstilling, som har et langsigtet og bæredygtigt perspektiv.

2.5 Afgrænsning

Genstandsfeltet for dette projekt er Energiplan Fyn. Hermed vil det blive undersøgt, hvorvidt det inddragede aktørnetværk har kapacitet til at realisere anbefalingerne i rammeplanen for en omstilling på Fyn. Denne omstilling berører områder af energisektorerne, hvis omstilling er berørt eller begrænset af nationale rammevilkår. Rammevilkårne er dog netop nationale og berør dermed alle energiaktører i Danmark, derfor har projektgruppen valgt at fokusere på de forhold der gør sig gældende i den specifikke kontekst omkring projektet. Derudover vil en fyldestgørende undersøgelse af betydningen af disse rammevilkår være utroligt omfattende og i sig selv udgøre et helt projektarbejde. En sådan undersøgelse vil dog være relevant for videre arbejde.

Projektet fokuserer på samarbejdets potentiale for realiseringen af en omstilling, men afgrænser sig fra at undersøge hvorvidt de tekniske målsætninger i omstillingen er hensigtsmæssige for den fynske kontekst. Projektgruppen undersøger politikernes engagement i udformningen og videreførelsen af rammeplanen, men afgrænser sig fra en analyse af hvordan samarbejdet indgår i den generelle politiske dagsorden og de gældende interessekonflikter på Fyn.

2.6 Læsevejledning

I det følgende **kapitel 2** fremlægges projektgruppens fremgangsmåde, det teoretisk afsæt for analysen, analysestrategien for besvarelsen af problemformuleringen ved præsentation af fem opsatte kvalitetskriterier, samt udfoldelsen af vores valg og bearbejdning af empiri.

Energiplan Fyn præsenteres i **kapitel 3** for at give den nødvendige indsigt i rammeplanens tilblivelse, dens udformning, samt den nuværende status for planen.

Kapitel 4 udgør projektrapportens analyse, som er delt op i to delanalyser. Delanalyse 1 undersøger kvaliteten af rammeplanen som grundlag for en strategisk omstilling af den fynske energisektor. I delanalyse 2 undersøges, hvorvidt de deltagende aktører har implementeringskapacitet og vilje til at realisere planen. Dette gøres ved indledningsvis at undersøge, hvorvidt de involverede aktører reelt har kapacitet til at føre rammeplanens anbefalinger ud i livet. Efterfølgende undersøges, hvorvidt aktørerne er engagerede og forankrede i Energiplan Fyn.

Centrale nedslagspunkter fra analysen diskuteres i **kapitel 5** med udgangspunkt i hvordan Energiplan Fyn evt. kunne have været gennemført bedre.

Analysen og diskussionen sammenfattes i **kapitel 6** til en konklusion. Konklusionen breddes i **kapitel 7** ud i en perspektivering, der fremlægger perspektiver, der kunne være centrale at behandle i et videre arbejde med projektets problemformulering.

2.7 Begrebsafklaring

Suboptimering: underoptimering eller optimering af en del af et hele. Bruges ofte negativt, da en del optimeres men ikke nødvendigvis til helhedens fordel (Fremmedordbogen.dk, 2016).

Kapacitet: Med kapacitet menes der, hvorvidt der er evne til at præstere noget (Ordnet.dk, 2016).

Implementeringskapacitet: aktører med implementeringskapacitet har en funktion i den fysiske omstilling af energisektoren på Fyn ved enten at råde over ressourcer, produktionsanlæg, transmissionledninger eller fungerer som godkendende myndighed.

3 Kapitel 2 - metode

I følgende kapitel præsenteres projektgruppens forskningsmæssige fremgangsmåde og valg af genstandsfelt. Efterfølgende præsenteres det teoretiske afsæt for tilrettelæggelsen af analysen og besvarelsen af problemformuleringen. Dernæst fremlægges projektdesign og analysestrategi med en detaljeret gennemgang af en række kvalitetskriterier, der er udvalgt til at strukturere analysen. Afslutningsvis præsenteres de metodiske overvejelser i forbindelse med indsamlingen af empiri i form af kvalitative interviews med udvalgte aktører og litteraturstudie.

3.1 Fremgangsmåde

Projektgruppen har haft en eksplorativ tilgang til dette projekts problemstilling. Det blev derfor prioriteret at udføre kvalitative interviews med de involverede aktører tidligt i projektprocessen. Disse interviews havde til formål at give indsigt i aktørernes oplevelser af samarbejdet i Energiplan Fyn, og dermed danne rammerne for projektgruppens forståelse af dette samarbejde. Denne fremgangsmåde blev valgt for at tage udgangspunkt i aktørernes lokale virkelighed, og interviewene var derfor ikke på forhånd præget af en bestemt teoretisk tilgang. Det skal nævnes, at udførelsen af interviewene tidligt i processen også har haft sine begrænsninger, da dette har gjort det vanskeligt at identificere konkrete problemstillinger i Energiplan Fyn, i og med at forståelsen af samarbejdet var under udvikling.

Empiriindsamlingen mandede ud i tre heldagsture til Fyn, og adskillige telefoninterviews for at indsamle den nødvendige empiri. Første tur til Fyn bestod af et interview med Anders Møller-Lund, som gav projektgruppen en forforståelse af hele Energiplan Fyns tilblivelsesproces og forløb, og et interview med Peer Andersen fra Fjernvarme Fyn, der bidrog med det første input til samarbejdets forløb og vurdering af den endelige plan. Anden tur bød på interviews med Klaus Winther fra Energi Fyn og Charlotte Moosdorf fra Odense Kommune. Tredje tur stod på interviews med Marc Roar Hintze fra Assens Fjernvarme og Henrik Wenzel fra SDU. Projektgruppen fandt disse to aktører særligt relevante at udføre personinterviews med, da Marc har et kritisk standpunkt til rammeplanen, og Henrik Wenzel er ophavsmanden til store dele af rammeplanen i forhold til scenarierne og deres fremtidige udvikling. De resterende seks interviews med undtagelse af ét, foregik som telefoninterviews. Grundet manglende mulighed for afholdelse af et mundtligt interview, blev interviewet med Mette Hansen foretaget via mail.

3.2 Valg af genstandsfelt

Projektgruppen ønsker at opnå en forståelse af de udfordringer, der kan opstå i forbindelse med strategisk energiplanlægning, og hvad der betinger et succesfuldt samarbejde. Der har været mange forskellige projekter involveret i SEP-puljen, hver med deres fokus og hver med deres egne specifikke lokale kontekster. Denne forskelligartethed betyder, at det er svært at drage direkte paralleller mellem projekterne. Dog mener projektgruppen, at der kan udlede erfaringer, som kan være nyttige i lignende

kontekster. Af samme årsag er det valgt at fokusere på aktørinvolvering, da dette ligger i kernen af SEP, og dermed er relevant i alle projekter.

Energiplan Fyn er særlig interessant blandt SEP-projekter, da det inddrager en bred vifte af områder inden for den fynske energisektor. Samtidig har Fyn en naturlig geografisk afgrænsning både af energisystemet og det politiske system samt de dertilhørende energiaktører. Netop samme geografiske afgrænsning gør sig gældende for rammeplanens fokus, hvilket gør Energiplan Fyn til et godt afgrænset genstandsfelt for studier af en strategisk planlægningsproces. Derudover har Energiplan Fyn behandlet mange aspekter af den strategiske energiplanlægning, fra kortlægning til udformning af en rammeplan, hvilket gør det interessant at undersøge dens kvalitet.

3.3 Teoretisk afsæt

Projektets teoretiske afsæt lægger sig op af evalueringsteorien, og tager udgangspunkt i den netværksdrevne planlægning. For at forstå dynamikker inden for feltet gives først et kort oprids af implementeringsteoretiske aspekter af den netværksbaserede planlægning. Herefter præsenteres den teoretiske forståelse af evaluering som et vurderingsværktøj.

Rammeplanen er et resultat af et samarbejde om omstillingen af energisektoren på Fyn. Rammeplanen står overfor at blive politisk vedtaget af de ni kommuner, og hensigten er, at planen på sigt skal implementeres i form af indskrivning i kommuneplaner og virksomhedsstrategier. Selvom samarbejdet umiddelbart er sket med involvering af mange aktører, er det ikke en selvfølge, at rammeplanen bliver vedtaget, gennemført eller skaber de ønskede forandringer (Berg-Sørensen et al., 2011:320).

I udformning af politik der berører mange offentlige såvel som private organisationer, som det er tilfældet med Energiplan Fyn, udformes planer ofte i samarbejde med de organisatoriske enheder, der har ansvar for at føre politiken ud i livet. I forbindelse med strategisk planlægning pointeres det i SEP-vejledningen, at:

“Opbakning og deltagelse fra forsyningselskaber, affaldsforbrændingsanlæg, distributionselskaber, biogasproducenter etc. er afgørende for at sikre en god proces, idet de er afgørende for implementeringen af flere handlemuligheder. Tidlig involvering kan være afgørende for at sikre deres opbakning til den strategiske energiplan” (Energistyrelsen, 2013:20).

Da genstandsfeltet i nærværende projekt er et planlægningsnetværk i form af Energiplan Fyn, knytter problemforståelsen sig til den netværksbaserede planlægning i moderne bottom up tankegangen. Teorier inden for moderne bottom up fokuserer på netværksbaserede løsninger af samfundsproblemer, og det grundlæggende analyse spørgsmål er “[...] hvordan nye aktiviteter og nye måder at handle på udvikles og gennemføres i et netværk af implementeringsaktører” (Berg-Sørensen et al., 2011:330). I et sådan netværkssamarbejde kan der opstå en række problematikker, der kan bremse eller stoppe beslutninger. I et samarbejde mellem mange organisatoriske enheder kan der opstå problemer, hvis der er tale om, at organisationerne “[...] har konflikterende substantielle eller institutionelle interesser” (ibid.:321). Samtidigt kan problemer opstå, hvis der generelt er en uhensigtsmæssig koordination, hvilket kan opstå, hvis aktørerne har forskellige prioritering af tid og opmærksomhed til den ønskede politik (ibid.). Derfor er det ikke kun direkte konflikter mellem aktører, der kan bremse eller stoppe en beslutning. Det kan også være, at aktørerne prioriterer andre opgaver, som de i højere grad opfatter som organisationens kerneopgaver,

eller som de har travlt med (ibid.). Dette kan resultere i veto-lignende situationer, hvor aktører kommer på tværs i en beslutningsproces, og risikoen for dette kan siges at øges “[...] med antallet af beslutningspunkter, antallet af aktører i hvert af punkterne og med interessevariationen og –intensiteten imellem dem” (ibid.:321). I en analyse af aktørernes deltagelse i udformning af rammeplanen er det nødvendigt både at være opmærksom på konflikterende interesser, men også aktøreres prioritering af samarbejdet.

Til at vurdere potentialet af Energiplan Fyn har vi valgt at anvende evalueringsteori, da en evaluering i forbindelse med offentlig forvaltning kan anvendes som et værktøj til ‘vurdering af offentlig politisk organisering, gennemførelse og/eller resultater, der har til formål at understøtte praktiske handlingssituationer’ (Berg-Sørensen et al., 2011:399).

Når en evaluering skal struktureres, anvendes samme overvejelser omkring systematik, vidensparadigmer og metoder, som anvendes i forbindelse med forskning (ibid.:398). Typisk skelnes der mellem to formål med evalueringer: kontrol og læring. Evalueringer der har til formål at kontrollere, om en aktivitet lever op til opstillede krav, anvender typisk resultatmodeller. Evalueringer med et læringsmæssigt sigte knytter sig især til procesevalueringer (ibid.:409). Samtidig har evalueringen til formål at understøtte praktiske handlingssituationer, og skal derfor levere anvendelige vurderinger, hvilket forudsætter, at evalueringen er bygget op om en række evalueringskriterier (ibid.:399). Fastlæggelsen af evalueringskriterier bestemmes af evalueringens formål og evalueringmodellen.

Det er ikke formålet med dette projekt at kontrollere, hvorvidt Energiplan Fyn lever op til kravene, der fra Energistyrelsen stilles til SEP-projekter, hvilket kunne være udgangspunkt for en kontrollerende evaluering. I stedet vil vi med projektet forsøge at udlede erfaringer, der kan hjælpe med at skabe forståelse for problematikker forbundet med strategisk energiplanlægning. Derfor har vi i dette projektet et læringsmæssigt fokus, og retter fokus mod rammeplanens tilblivelsesproces. Det læringsmæssige fokus understøttes af det hermeneutiske evalueringsparadime, hvor: *“[...] evaluator træder ind i >>feltet<< for at tale og interagere med de involverede aktører. Dog er vedkommende samtidig en observatør, da idealet er, at evaluator skal bidrage ved at udvikle sin egen nydannede forståelse og ikke ukritisk overtage givne aktørers positioner.”* (ibid.:401). Evalueringens vurdering optræder derfor ikke som en objektiv sandhed, men som evaluators fortolkning af en proces (ibid.). Evalueringskriterierne udvikles derfor ud fra de emner, der synes fremtrædende hos feltets aktører, men er samtidigt afstemt i forhold til faglig vurdering af relevante emner, der kan anskueliggøre indsatsens succes i forhold til problemløsning (ibid.:399).

I et læringsmæssigt øjemed er ovenstående læringsmæssige fokus oplagt at understøtte med en forklarende procesevaluering, hvor en indsats analyseres ud fra den klassiske beslutningsproces *“[...] fra ide over beslutning og implementering til adressanternes reaktion”* (ibid.:404). En forklarende procesevaluering kan også foretages ved igangværende indsatser, hvor der genereres feedback om, hvad der foreløbigt er opnået ved aktiviteten (Berg-Sørensen et al., 2011:399). Da omstillingen af energisektoren på Fyn ikke er realiseret endnu, vil dette projekt fungere som en sådan foreløbig procesevaluering og dermed både undersøge, hvad der er opnået i form af det produkt, der er resultatet af samarbejdet, samt undersøge aktørernes deltagelse i og oplevelse af samarbejdet. Som teorien fordrer udarbejdes en række evalueringskriterier til at strukturere analysen, og disse vil blive præsenteret senere i kapitlet.

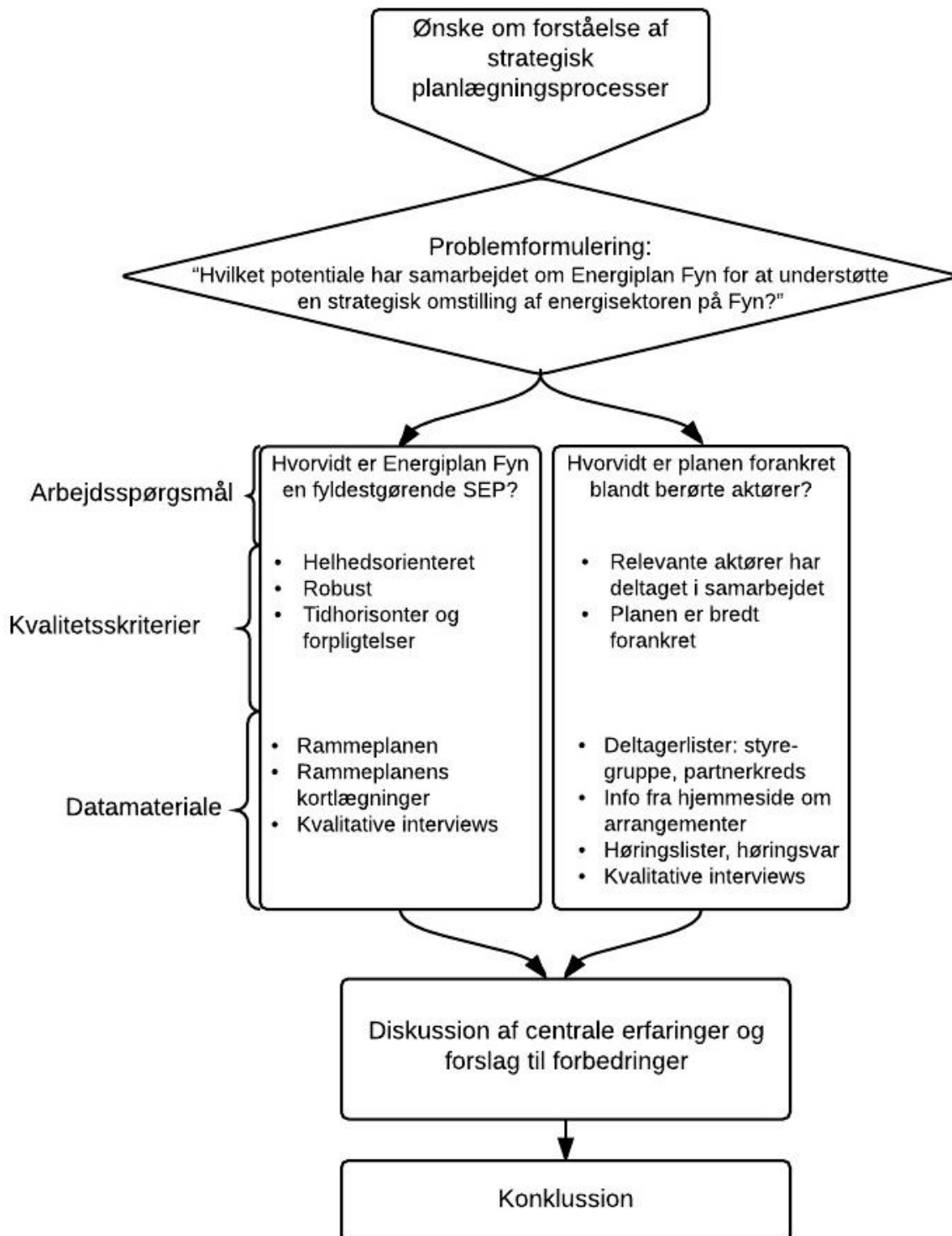
3.4 Analysestrategi

Det overordnede formål med analysen er, at undersøge hvorvidt det inddragede aktørnetværk kan og vil realisere en omstilling af den fynske energisektor gennem målsætningerne i rammeplanen. Dette gøres gennem to delanalyser.

Delanalyse 1 undersøger kvaliteten af Energiplan Fyns rammeplan. Formålet er at undersøge, hvorvidt Energiplan Fyn har formået at skabe en rammeplan, der er i stand til at understøtte en omstilling af den fynske energisektor. Dette gøres ved at undersøge, hvorvidt rammeplanen lever op til en række opstillede kriterier, som vi mener skal være til stede i et strategisk energiplanlægnings projekt.

Delanalyse 2 undersøger, hvorvidt Energiplan Fyns aktører er i stand til at realisere den omstilling, der er beskrevet i rammeplanen. Igen gøres dette ved at holde samarbejdet op mod en række opstillede kriterier. Da denne del af analysen i høj grad omhandler deltagernes opfattelse af processen, trækker den primært på empirien fra interviewene. Analysen leder frem til et diskussionsafsnit, hvor vi ud fra nedslagspunkter diskuterer forbedringer til Energiplan Fyn.

3.4.1 Projektdesign

Figur 1: Projektdesign

3.4.2 Udvælgelse af kvalitetskriterier

Evalueringkriterier i forbindelse med analysen fungerer som en række identificerede kvaliteter i en god plan samt en god proces, og derfor defineres de i projektet som kvalitetskriterier. Analysens kvalitetskriterier er inspireret af anbefalingerne i Energistyrelsens vejledning for strategisk energiplanlægning i kommunerne (Energistyrelsen, 2013). Da strategisk energiplanlægning i sagens natur er kontekstafhængig grundet specifikke energisystemer, geografi og ressourcensammensætning, er der ikke en konkret facitliste til vurdering af hverken energiplan eller planlægningsproces. Energistyrelsens vejledning fungerer dermed som en samling af råd og anbefalinger inden for hver planlægningsfase, og det er derfor ikke relevant at udføre en analyse gennem en stringent besvarelse af anbefalingerne. Således har vi ud fra disse anbefalinger opstillet en række bredere kvalitetskriterier, som projektgruppen mener skal være til stede i et godt strategisk energiplanlægningsprojekt. Disse kvalitetskriterier er udvalgt med hensyn til de lokalspecifikke forhold, som projektgruppen har identificeret gennem empiriindsamlingen. For at kunne rumme kompleksiteten og sammenhængene mellem forskellige delområder i Energiplan Fyn, har projektgruppen valgt at udforme kvalitetskriterierne, så de lægger op til en mere åben besvarelse fremfor en tjekliste. De enkelte kriterier vil blive præsenteret i beskrivelsen af de to delanalyser i det følgende.

3.4.2.1 Delanalyse 1:

Delanalyse 1 undersøger kvaliteten af rammeplanen som grundlag for en strategisk omstilling af den fynske energisektor. Dette gør den ved at undersøge, i hvilken grad projektet lever op til tre overordnede kvalitetskriterier, der undersøger rammeplanens sektorale dækning, hvorvidt den indeholder konkrete målsætninger samt dens robusthed,.

1. *Planen dækker hele den fynske energisektor*

Strategisk energiplanlægning er per definition helhedsorienteret. Dette skyldes, at strategiske beslutninger kræver overblik over, hvor det er muligt at opnå synergieffekter på tværs af sektorer og kommunegrænser (Energistyrelsen, 2013). Derfor er det nødvendigt, at alle dele af den fynske energisektor er taget i betragtning, inden eventuelle afgrænsninger foretages. Her er kortlægning af samtlige sektorer det første skridt i en strategisk energiplanlægning, da det er svært at afgrænse sig fra et område, uden at kende omfanget og potentialerne i det pågældende område (ibid.).

2. *Planen indeholder forpligtelser og tidshorisonter for omstillingen*

Dette kvalitetskriterie skal undersøge, hvorvidt planen indeholder en operationel del med konkrete tidshorisonter for omstillingen (Energistyrelsen, 2013:62). Derudover er en væsentlig indikator for, om samarbejdet kan siges at have skabt enighed om ansvarsfordelingen i den forestående omstilling, hvorvidt der er forpligtende elementer i planen. Her er forpligtelselementet en central indikator for vurderingen af, hvorvidt planen kan siges at bidrage til konkrete og mere kortsigtede handlinger hos aktørerne.

3. *Planen er robust*

Vi anskuer rammeplanens robusthed som planens fleksibilitet i forhold til at imødekomme ændringer i projektets forudsætninger, der kan opstå som følge af en uvis fremtid.

3.4.2.2 Delanalyse 2:

Delanalyse 2 undersøger, hvorvidt de involverede aktører har implementeringskapacitet og vilje til at realisere planen. Dette gøres ved indledningsvis at undersøge, hvorvidt de involverede aktører reelt har beføjelser til at føre rammeplanens anbefalinger ud i livet. Herefter følger en analyse af, hvorvidt aktørerne er engageret og forankret i Energiplan Fyn.

4. *De relevante aktører for omstillingen har deltaget i samarbejdet*

Som indikator for et vellykket samarbejde vurderes deltagelsen af relevante aktører med henblik på at undersøge forskellige gruppers grad af repræsentation. Med relevante aktører menes de aktører der har implementeringskapacitet i forhold til at understøtte omstillingen af Fyns energisystem. Her lægges et særligt fokus på kommuner og forsyningssekskabers deltagelse, da det i sidste ende er dem, der skal varetage implementeringen, og derfor besidder implementeringskapaciteten. Samtidig er det et mål for Energiplan Fyn at opnå en bred integration i rammeplanen og samarbejdet: *“Projektet er karakteriseret ved, at vi søger at opnå den størst mulige integration på tværs af aktører og sektorer”* (Energiplan Fyn, 2013:9).

5. *Planen har opnået forankring hos de berørte aktører*

Det er grundlæggende for realiseringen af rammeplanen, at projektets aktører er villige til at agere efter den: *“Opbakning og deltagelse fra forsyningssekskaber, affaldsforbrændingsanlæg, distributionssekskaber, biogasproducenter etc. er afgørende for at sikre en god proces, idet de er afgørende for implementeringen af flere handlemuligheder”* (Energiplan Fyn, 2013:20). Eftersom planen for nyligt har været i høring, og beslutningsprocessen omkring den fremtidige planlægning derfor stadig kører, vælger vi i analysen at undersøge forankringen på flere niveauer. Først undersøges, hvorvidt Energiplan Fyn har formået at koordinere konflikterende interesser og prioriteringer samt sikre opbakning til planen. Herefter undersøges, hvorvidt det er lykkedes at skabe ejerskab til planen, og slutteligt undersøges, hvorvidt planen har opnået konkret forankring, således at aktørerne skriver planen ind i deres strategier, samt har allokeret ressourcer til det fremadrettede arbejde.

3.5 Valg af empiri

I følgende afsnit gennemgås det empiriske grundlag for analysen samt vores metoder til at indsamle data. Vi har overordnet benyttet os af to metodiske greb, som er kvalitative interviews og litteraturstudie. Først beskrives vores valg af interviewpersoner, derefter vores metodiske greb og bearbejdning af empiri.

3.5.1 Udvælgelse af interviewpersoner

For at opnå et nuanceret billede af Energiplan Fyn, er det nødvendigt at identificere, hvilke aktører der har bidraget til at udarbejde rammeplanen, hvem der har været i berøring med udformningen af rammeplanen, og hvem der kan forventes at blive berørt af en omstilling af energisystemet på Fyn. Vi har forsøgt at kortlægge en bruttoliste af de berørte aktører ud fra høringslisten samt baggrundsrapporter (se bilag 1).

Da det ikke er muligt inden for nærværende projekts tidsramme at udføre interviews med alle aktører med tilknytning til Energiplan Fyn, har vi udvalgt interviewpersoner med tilknytning til en række grupperinger, som vi mener er særligt interessante. Dette er dog ikke ensbetydende med at disse aktører repræsenterer alle de interesser og holdninger der eksisterer i deres respektive gruppe. I udvælgelsen af interviewpersoner har vi gjort brug af fremgangsmåden formålsbaseret udvælgelse.

3.5.1.1 Formålsbaseret udvælgelse

Formålsbaseret udvælgelse går ud på, at personer, organisationer og afdelinger der har forbindelse til problemstillingen udvælges. Problemstillingen indikerer derfor, hvem og hvad der skal undersøges, for at problemstillingen kan belyses (Bryman, 2012:416, 418). Formålsbaseret udvælgelse er derfor en strategisk metode, hvormed relevante interviewpersoner udvælges. Ved udvælgelse af interviewpersoner er det vigtigt at udvælge personer, der har forskellig tilknytning til problemstillingen, således at der forekommer en variation i de udvalgte personer (ibid:418).

Da vi analyserer betydningen af aktørernes deltagelse i udformningen af rammeplanen, er det relevant at inddrage de forskellige aktører, der har været involveret i Energiplan Fyn.

De udvalgte interviewpersoner er dels blevet valgt på baggrund af, hvem vi identificerede som nøglepersoner i Energiplan Fyn, og hvem nøglepersonerne identificerede som relevante at snakke med for at besvare problemstillingen. Vi identificerede projektkoordinator Anders Møller-Lund fra Faaborg-Midtfyn Kommune samt Henrik Wenzel fra SDU som nøglepersoner, da førstnævnte har fungeret som projektkoordinator og fordi, at begge er angivet som forfatter af planen. Anders Møller-Lund hjalp os efterfølgende med at identificere yderligere relevante interview personer.

Vi har på baggrund af vores egen identifikation af relevante interviewpersoner og ved hjælp af Anders Møller-Lund fra Faaborg-Midtfyn Kommune udvalgt yderligere interviewpersoner, og disse interview personer har hjulpet os med at identificere yderligere interviewpersoner. De yderligere interviewpersoner er blevet identificeret under selve interviewene eller via mails, hvor vi i forbindelse med etableringen af en interviewaftale har forhørt os om, den pågældende interviewperson har haft forslag til andre relevante interviewpersoner.

Empiri gennem interviewene er indsamlet, indtil vi mente, at alle vigtige perspektiver på området var velundersøgt. Vi har derfor også gjort brug af strategisk snowball sampling, hvor relevante aktører for undersøgelsen foreslår andre aktører, der er relevante for undersøgelsen (ibid:424).

Følgende skema skal give et overblik over de udvalgte interviewpersoner:

Interviewpersoner	Forkortelse	Hvem og hvad de repræsenterer	Udvælgelsesgrundlag
Anders Møller-Lund fra Faaborg-Midtfyn Kommune	AML	Anders har været tovholdere for Energiplan Fyn. Anders har været projektkoordinator for Energiplan Fyn	Interviewet med Anders skulle fungere som et indgangsinterview til SEP- Fyn, og det skulle give et overblik over projektets proces
Peer Andersen fra Fjernvarme Fyn	PA	Peer var kontaktpersonen for Fjernvarme Fyn. Fjernvarme Fyn leverer fjernvarme til Odense og omegn. Fjernvarme Fyn har været en del af styregruppen	Virksomheden sidder på en stor del af fjernvarmen på Fyn, og er derfor en stor spiller på energiområdet
Klaus Winther fra Energi Fyn	KW	Klaus var kontaktpersonen for Energi Fyn og repræsentant for elsektoren. Energi Fyn er leverandør af el. Energi Fyn har været en del af styregruppen	De har monopol på el på Fyn, og er derfor også en stor spiller på energiområdet
Charlotte Moosdorf fra Odense Kommune	CM	Charlotte er afdelingschef for By-og kulturforvaltningen. Charlotte har været medlem af styregruppen	Odense Kommune er den største by og kommune på Fyn, og er derfor vigtig for en omstilling
Jacob Pedersen fra Byregion-Fyn	JP	Jacob er teamleder for Byregion-Fyn sekretariatet. Jacob har været tovholder for borgmesterforummødet	Jacob kunne bidrage med en status på borgmesterforum mødet i forbindelse med høringssvar, udarbejdelse af en hvidbog og vedtagelsen af et energi sekretariat på Fyn
Peter Nielsen fra Assens Kommune	PN	Peter er plan og kulturchef i Assens Kommune. Peter er kontaktperson for Assens Kommune	Assens Kommune er valgt, fordi det er en af de mindre kommuner på Fyn
Marc Roar Hintze fra Assens Fjernvarme	MRH	Marc er direktør for Assens Fjernvarme. Assens Fjernvarme er et a.m.b.a. selskab	Assens Fjernvarme var et af de mindre fjernvarmeselskaber på Fyn. De havde desuden som en af få få givet et kritisk høringssvar
Henrik Wenzel fra SDU	HW	Henrik er lektor på institut for kemi-, bio- og Miljøteknologi på SDU Livscykluscenter. Henrik har været medlem af styregruppen som faglig projektleder. Syddansk Universitet er en vidensinstitution, som har bidraget med viden til Energiplan Fyn, bl.a. i form af 36 afgangprojekter	Henrik har været medforfatter af rammeplanen, og var blevet omtalt som en af de drivende krafter bag Energiplan Fyn
Poul Poulsen er politiker fra Assens	PP	Poul er kommunalpolitiker i Assens Kommune	Peter Nielsen oplyste os om, at Poul er fortaler for Energiplan Fyn. Poul kunne bidrage med en politisk vinkel

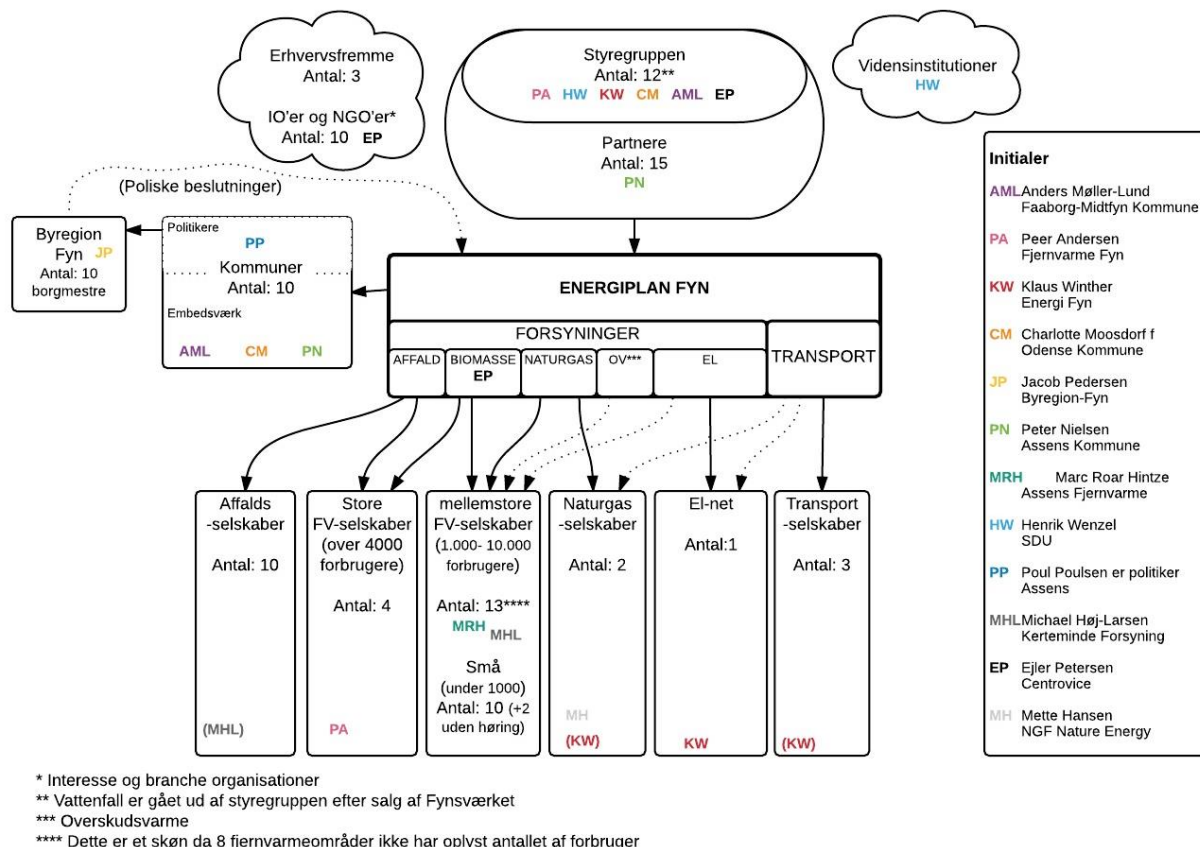
Michael Høj-Larsen fra Kerteminde Forsyning	MHL	Michael er administrerende direktør for Kerteminde Forsyning.	Kerteminde forsyning er et af de mindre forsyningsselskaber på Fyn
Ejler Petersen fra Centrovic	EP	Ejler har været en del af styregruppen. Centrovic er en landbrugsforening og rådgivningsvirksomhed primært inden for landbrug.	Centrovic repræsenterer og varetager landmændenes interesser. Landmændene skal ifølge rammeplanen levere biomassen til omstillingen
Mette Hansen fra NGF Nature Energy	MH	Mette har været en del af styregruppen. NGF Nature Energy er det tredje største energiselskab på Fyn. NGF Nature Energy har Danmarks tredje største naturgasnet	NGF Nature Energy er en stor spiller på energiområdet, og det formodes, at der kan være en konflikt ift. at basere energisystemet på biogas fremfor naturgas

Tabel 1: Oversigt over interviewpersoner

Udvælgelsen af interviewpersonerne er, som beskrevet tidligere, sket på baggrund af en vurdering af, hvem projektgruppen mener er relevante i forhold til både at få den nødvendige viden omkring rammeplanen og samarbejdet i Energiplan Fyn, samt hvem der har implementeringskapacitet i forhold til omstillingen af energisystemet på Fyn. Gennem denne udvælgelsesproces bliver der automatisk valgt potentielle interviewpersoner fra. Disse er aktører, som vi har vurderet falder uden for projektets sigte, ved enten at være mindre centrale for omstillingen på Fyn, eller ved kun at have optrådt perifert i samarbejdet omkring rammeplanen. Her kan nævnes aktører inden for affalds- og transportsektoren, som ikke har været direkte involveret i styregruppen i Energiplan Fyn, men i stedet indirekte repræsenteret i samarbejdet gennem kommunerne.

3.5.1.2 Interviewpersonernes organisatoriske placering

I figur 2 er forsøgt visualiseret, hvor interviewpersonerne placerer sig i organiseringen af Energiplan Fyn, samt hvilke relationer til sektorer og ressourcer aktørerne kan siges at have:

Figur 2: Interviewpersoners placering i Energiplan Fyn

Ud fra ovenstående figur fremgår det, at der har været en spredning i de udvalgte interviewpersoner ift. deres placering i organiseringen af Energiplan Fyn. Gennem de indledende interviews blev det italesat, at der har været flest planlægningsmæssige problematikker i samarbejdet inden for varmesektoren, og derfor har projektgruppen valgt at interviewe flere aktører inden for denne sektor. Dermed er aktører inden for transport- og affaldssektorerne blevet nedprioriteret. Her skal det dog nævnes, at de indirekte er repræsenteret gennem de interviewede kommuner.

Det fremgår også af figuren, at mange af interviewpersonerne sidder i styregruppen. Dette skyldes, at disse personer blev udpeget gennem den strategiske snowballing udvælgelsesmetode, da de er blevet anset som værende relevante aktører inden for Energiplan Fyn. Set i bakspejlet kunne det have været relevant at interviewe flere aktører, der ikke har været en del af styregruppen, da dette kunne have givet en anden forståelse for samarbejdet.

Det skal nævnes, at figur 2 er udarbejdet på baggrund af den høringsliste, som Energiplan Fyn har lavet, og da det ikke har været muligt for projektgruppen at kortlægge en liste over antallet af alle energiselskaber på Fyn, har vi været nødsaget til at tage deres liste for gode varer.

3.5.2 Litteraturstudie

Som et led i undersøgelsen af Energiplan Fyn anvendes dokumenter i både direkte og indirekte relation til projektet. Særligt SEP-projektets egen dokumentation anvendes, herunder rammeplanen, projektets ansøgning og hørings svar.

Rammeplanen anvendes til at vurdere Energiplan Fyns målsætninger, og her er selve indholdet i rammeplanen genstand for delanalyse 1. Ansøgningen til SEP-puljen anvendes til at holde Energiplan Fyn op mod sine egne målsætninger. Sammen med rammeplanen bliver den brugt til at beskrive både det arbejde, som allerede er udført, og det arbejde som projektet har til formål at resultere i. Dette er igennem projektarbejdet blevet sammenholdt med udtalelser fra interviewpersonerne, og herigennem har det været en vigtig del af skabelsen af projektgruppens forståelsesramme. Det er dog naturligvis dokumenter, der er udformet af Energiplan Fyns styregruppe, og som har interesse i at stille projektet i et positivt lys. Det er kun denne del af Energiplan Fyns dokumentation, som projektgruppen har haft adgang til, og det giver derfor et begrænset indsigt i projektets forløb. Da det er ansøgningen og rammeplanen, som Energiplan Fyn skal levere på, tages intentionerne i planen for gode varer med det in mente, at det på nuværende tidspunkt kun er intentioner.

Udover Energiplan Fyns egen dokumentation anvendes også Energistyrelsens vejledning for strategisk energiplanlægning i kommunerne (Energistyrelsen, 2013). Vejledningen er bl.a. anvendt som et grundlag til at udforme kvalitetskriterierne i analysen. Vi er dog opmærksomme på, at vejledningen er et udtryk for Energistyrelsens tilgang til strategisk energiplanlægning og derfor deres opfattelse af, hvad en sådan indebærer. Derfor har vi også valgt at anvende vejledningen som grundlag, hvorfra vi har formet vores egne kriterier i samspil med egne erfaringer.

3.5.3 Kvalitative interviews

Projektgruppen har i nærværende projekt valgt at benytte sig af kvalitative interviews. Interviewene har til formål at give en forståelse af genstandsfeltet, så der opnås viden om de forskellige aktørers holdninger og interesser. Interviewene giver viden om projektet og processen samtidig med, at der opnås viden om eventuelle interessekonflikter og potentielle effekter af Energiplan Fyn.

Interviewene er udført ud fra den semistrukturerede interviewform. Denne interviewform er valgt, da den giver mulighed for under interviewene at tage de emner op, som projektgruppen finder interessante og relevante at få uddybet på baggrund af interviewpersonens svar. Interviewene har taget udgangspunkt i en udarbejdet interviewguide, som er tilpasset til hver enkel interviewperson forud for interviewet. Ved at anvende en interviewguide sikres det, at vi kommer rundt om alle emner, og at der er en vis overensstemmelse mellem de foretagne interviews (Bryman, 2012:471-472,716). Første fokuspunkt for interviewguiden var kortlægning af "det reelle netværk" og netværkets oplevelse af samarbejdet. Næste

fokus var en vurdering af det endelige produkt, og det sidste havde fokus på netværket med implementeringskapaciteten. Den udførlige interviewguide kan læses i bilag 2.

Projektgruppen har gjort brug af ét lukket interview, da det ikke var muligt at få et person- eller telefoninterview med NGF Nature Energy. Der blev derfor sendt spørgsmål, som tog udgangspunkt i en interviewguiden, men som blev tilpasset, således at NGF Nature Energy besvarede de spørgsmål, der var relevante for dem.

Den lukkede spørgeguide har den fordel, at respondenterne automatisk kommer om alle spørgsmål ved at gennemføre spørgeguiden og at spørgeguidens fokus fremstår klart for respondenterne, da alle spørgsmål kan læses forud for besvarelsen. Dette kan dog også være en ulempe, da umiddelbare indskydelser under interviewet ikke opfanges og uddybes, som ved de semistrukturerede interviews (ibid.:249-250).

Ved bearbejdning af de udførte interviews, er der udarbejdet referater på baggrund af lydoptagelserne, der har til hensigt at give et overblik over interviewpersonernes svar. Det skal dog nævnes, at telefoninterviewet med Jacob Pedersen fra Byregion-Fyn ikke er blevet lydoptaget, og referatet er derfor skrevet umiddelbart efter interviewet, hvorefter det blev sendt til Jacob for at få bekræftet indholdet.

I referaterne er der blevet identificeret, hvilke emner og underemner den enkelte interviewperson berører i løbet af interviewet. Dette har skabt et overblik over, hvad de enkelte interviewpersoner har udtalt sig om under de forskellige emner og underemner, der figurerer i analysen (ibid.:578-581). Referaterne er vedhæftet i bilag 3 og lydfilerne fra de enkelte interviews er vedlagt i bilag 6.

4 Kapitel 3 - Baggrundsafsnit

4.1 Introduktion

Energiplan Fyn startede som samtaler mellem Faaborg-Midtfyn Kommune og Henrik Wenzel fra SDU om udvikling af en klimaplan for Faaborg-Midtfyn Kommune. Samtalerne faldt sammen med projektudbuddet om strategisk energiplanlægning fra Energistyrelsen. Da planerne i høj grad omhandlede energitiltag, besluttede de i fællesskab at gøre projektet til et strategisk energiplanlægningsprojekt. De blev enige om, at Fyn fungerede som en geografisk afgrænsning, og havde fra starten en forventning om, at de kunne få de fynske energiaktører engageret i projektet (HW: 4:10).

4.2 Ansøgning og projektbeskrivelse

I juni 2013 blev projektansøgningen indsendt til Energistyrelsen efter et halvt års indledende arbejde, og i januar 2014 gav Energistyrelsen tilsagn til at støtte projektet (Energiplan Fyn, 2013; Energiplan Fyn, 2014). Et projektpartnerskab bestående af ni fynske kommuner, Syddansk Universitet, Energi Fyn, Naturgas Fyn, Fjernvarme Fyn, Vattenfall (Fynsværket), Centrovice, FFV- Energi og Miljø samt Udvikling Fyn A/S deltog i ansøgningen. Herudover skulle Lean Energy Cluster knyttes tæt til projektet og yderligere aktører i affaldssektoren, inden for gartneri, i udvalgte industrier, i mindre energiforsyningselskaber samt relevante NGO'er ville blive inddraget (Energiplan Fyn, 2013).

I ansøgningen beskrives Energiplan Fyns fokus og formål som følgende:

”Projektet skal afdække og høste synergien i samspillet mellem aktører og sektorer med tilknytning til en bæredygtig omstilling til VE i bred forstand, dvs. el-, varme- og transportsektorerne, men også nært tilknyttede sektorer som landbrugssektoren, affaldssektoren og industrien” (Energiplan Fyn, 2013:1).

Samlet set skulle projektet skabe en fælles forståelse for vilkårene for en omstilling af den fynske energisektor. Dette skulle undersøges gennem Energiplan Fyns syv arbejdsplaner. Disse arbejdsplaner skulle udarbejdes af forskellige aktører (Energiplan Fyn, 2013).

Arbejdsplan 1 - Overligger: Procesledelse, dialog og tværgående samarbejde. Arbejdsplanen handlede om den løbende koordinering, samarbejdet, dialogen og konsensusopbygningen i projektet. Denne arbejdsplan blev vurderet til at være den væsentligste del af projektet, og projektledelse skulle derfor prioriteres meget højt. Dialogen og aktørinddragelsen skulle sikres løbende gennem fire store workshops/arrangementer i løbet af projektperioden (ibid.:4).

Arbejdsplan 2 - Rammer, el-balancering og systemintegration. Arbejdsplanen inkluderede bl.a. en afdækning af scenarier for produktion af fluktuerende VE fra både vind- og solenergi i samarbejde med de fynske kommuner. Den skulle derudover også forsøge at afklare scenarier for fleksibelt elforbrug, bl.a. gennem anvendelse af elbiler og varmepumper (ibid.).

Arbejdspakke 3 - Biomasse prioritering og integration. Her lå et særligt fokus på biogas samt mulighederne for opgradering og integration af brint (ibid.:5).

Arbejdspakke 4 - Gas infrastruktur og -integration. Arbejdspakken skulle undersøge en eventuel overgang fra store centrale kraftvarmeværker til en højere andel af vindenergi i systemet, suppleret med mindre gasbaserede anlæg. Samtidig skulle arbejds pakken undersøge overgangen fra natur- til biogas. Derudover afsøges mulighederne for at anvende biogas i transportsektoren (ibid.:6).

Arbejdspakke 5 - Affaldsstrategi og -integration. Arbejdspakken skulle afklare, hvordan den fynske affaldshåndtering bedst kunne integreres i et fremtidigt VE system (ibid.).

Arbejdspakke 6 - Virksomhedsintegration. Arbejdspakken skulle undersøge mulighederne for at integrere fynske industrivirksomheder i energisystemet, bl.a. som fleksible producenter og modtagere af el og fjernvarme (ibid.).

Arbejdspakke 7 - Erhvervspotentialer, -forudsætninger og ny organisering. Arbejdspakken skulle forsøge at finde mulige erhvervssamarbejder på tværs af Fyn baseret på fundene fra de andre arbejds pakker, samt analysere eventuelle potentialer og barrierer (ibid.).

4.3 Rammeplanen

Energiplan Fyn resulterede i udgivelsen af en fælles rammeplan for en fremtidig omstilling af den fynske energisektor fra fossil til vedvarende energi. Rammeplanen er ikke bindende, men kan forstås som en fælles enighed blandt de involverede aktører om de overordnede rammer for en fremtidig omstilling. Planen beskriver, hvordan et fremtidigt vedvarende energisystemet indrettes bedst i den specifikke fynske kontekst. Herudfra skitserer den de overordnede rammer for omstillingen (Wenzel et al, 2015).

Rammeplanen anvender Energistyrelsens fremtidige energiscenarier fra 2014 som udgangspunkt for omstillingen af energisektoren på Fyn. Planen lægger sig ikke fast på et enkelt af Energistyrelsens scenarier, men anvender el-, biobrændsels- og brint-scenarierne, som faser i omstillingen. Brint-scenariet er vurderet til på sigt at være det mest attraktive scenarie, men også det scenarie, der ligger længst ude i fremtiden. Man har i rammeplanen valgt at arbejde frem mod brint-scenariet, men at gøre dette gennem en løbende implementering af el- og biobrændsels-scenarierne (Wenzel et al, 2015:17). Brint-scenariet skal derfor være den sidste fase i udviklingen mod det endelige VE system i 2050 (ibid.:13).

Rammeplanen indeholder en række forskellige anbefalinger til de forskellige energisektorer på Fyn, hvilket vil blive beskrevet senere. Rammeplanen indeholder desuden et overordnet roadmap for den samlede omstilling. Første skridt i dette roadmap er en øjeblikkelig påbegyndelse af el-scenariet. Dette skal primært foregå gennem en udbygning af vind i el-systemet, hvilket både skal reducere afhængigheden af import af biomasse, samt danne et grundlag for implementeringen af tiltagene i både biobrændsel- og brint-scenarierne. Herefter skal dele af biobrændsel-scenariet erstatte fossile brændsler, bl.a. I el og varme. På sigt er det dog hensigten, at biomasse skal udfases i fjernvarmeproduktionen til fordel for varmepumper, og at den skal reserveres til anvendelse bl.a. i tung transport. Derudover er det intentionen, at stort set hele energiforsyningen på Fyn på sigt er elektrificeret, samt at der er implementeret fleksible løsninger, der kan balancere det fluktuerende energiudbud i henhold til brint-scenariet (ibid.).

4.4 anbefalinger til videre arbejde

Slutningen af rammeplanen indeholder en række anbefalinger til det videre arbejde. Her foreslås det bl.a., at aktørerne indskriver rammeplanen i deres egne strategier, og at rammeplanen sendes til høring (Wenzel et al., 2015:45). Derudover anbefales det også, at der oprettes et sekretariat, der skal videreføre projektet. *“Sekretariatet skal sikre løbende videndeling og facilitere både politiske og faglige fora (seminarer, arbejdsgrupper mv.) for løbende udvikling af og dialog om tværgående analyser, strategiske planer, konkrete indsatser/projekter, koordinering af projekter m.v.”* (Wenzel et al., 2015:45). Det foreslås bl.a., at der skal tilknyttes 1-2 medarbejdere, og at det skal finansieres under Byregion Fyn samarbejdet, men der er ikke en egentlig beskrivelse af, hvordan det skal konstrueres, eller hvad dets opgaver præcist skal være (ibid.).

4.5 Status for samarbejdet

Selvom udformningen af rammeplanen kun er tænkt som første skridt i omstillingen, er projektet under puljestøtten formelt slut. Efter at høringsfristen udløb d.16 marts, hvor 24 ud af de 80 organisationer, som høringen var blevet sendt ud til, indsendte et svar, er planen sendt videre til Borgmesterforum Fyn (Energiplanfyn.dk, 2016a; Energiplanfyn.dk, 2016b; Energiplan Fyn, 2016a). Borgmesterforum Fyn udskød dog beslutningen om et sekretariat, da det blev besluttet, at et eventuelt sekretariat først skulle ud og vendes i kommunerne, eftersom det endnu ikke var alle kommuner, der havde udarbejdet et høringssvar (JP). Vedtages planen i kommunerne og selskaberne, er det intentionen, at planen inkorporeres i kommunernes plantillæg og i selskabernes udviklingsplan (Wenzel et al., 2015:46).

5 Kapitel 4

Det overordnede formål med analysen er at undersøge, hvorvidt det inddragede aktørnetværk har kapacitet til at realisere en omstilling af den fynske energisektor gennem målsætningerne i rammeplanen. Dette gøres gennem to delanalyser. Delanalyse 1 er en analyse af selve indholdet i planen for at undersøge dækningen af energisektoren samt målsætninger i planen. Delanalyse 2 undersøger, hvorvidt de inddragede aktører kan, og vil, realisere de opstillede målsætninger i rammeplanen, der blev behandlet i delanalyse 1.

5.1 Delanalyse 1

I følgende analyse undersøges kvaliteten af rammeplanen som grundlag for en strategisk omstilling af den fynske energisektor. Som struktur for analysen rejses spørgsmålet om, hvordan rammeplanen lever op til tre overordnede kvalitetskriterier, der undersøger planens sektorelle dækning, teknologiske robusthed, samt hvorvidt planen indeholder konkrete målsætninger.

5.1.1 Den sektorelle dækning

Strategisk energiplanlægning dækker ifølge SEP-vejledningen alle sektorer angivet som: "husholdninger, kommunal og anden offentlig service, privat service, fremstillingsvirksomhed, transport" (Energistyrelsen, 2013:5). Deles sektorerne op efter deres produkt eller serviceydelse, antages de centrale sektorer at være elsektoren, varmesektoren (herunder fjernvarmesektoren), affaldssektoren, transportsektoren, land- og skovbrugssektoren og industrisektoren. I det følgende analyseres rammeplanens dækning gennem kortlægning og anbefalinger inden for hver sektor.

5.1.1.1 Varme og el

5.1.1.1.1 Kortlægning

I forbindelse med omstillingen af el- og varmforsyningen på Fyn har projektpartnerskabet udført en indledende kortlægning af fjernvarmenettet og naturgasnettet på Fyn (EMD Internatioal A/S, 2014), samt kortlægning af vindmøllepotentialer (Assens Kommune et al., 2014). Varmekortlægningen dækker over 29 fjernvarmeområder, der tilsammen dækker fjernvarmenettet på Fyn (EMD International A/S:7). I kortlægningen mangler der oplysninger om antallet af forbrugere i forbindelse med seks af områderne, og 'årlig fjernvarmeproduktion' mangler oplyst for otte af områder, hvor det mest bemærkelsesværdige er manglen på oplysninger fra Kerteminde fjernvarmeområde (ibid.:25). Individuelt forsynede naturgasområder samt naturgasdistributionsledninger er også kortlagt for hele Fyn (ibid.:3-4). Der er ikke foretaget en kortlægning af såkaldte olielandsbyer, som er byer med individuelle oliefyr eller elopvarmede

radiatorer. Individuelle varmepumper, solvarmeanlæg eller træpillefyr er heller ikke kortlagt. Potentielle placeringer af vindmøller er kortlagt for hele Fyn (Assens Kommune et al., 2014).

5.1.1.1.2 Anbefalinger

Anbefalinger inden for el- og varmesektoren er opdelt i en række fælles anbefalinger til små og mellemstore fjernvarmeselskaber, samt nogle lidt mere specifikke anbefalinger til Fynsværket og Fjernvarme Fyn (Wenzel et al., 2015:28). De små og mellemstore gives syv anbefalinger:

- At konvertere individuelt forsynede områder til fjernvarme
- At undersøge mulighederne for sammenkobling til nabo fjernvarmenet
- At reducere nettab og etablere lavtemperaturfjernvarme
- At bruge varmepumper i fjernvarmeproduktionen
- At nyttiggøre overskudsvarme fra virksomheder
- At udnytte samspil med nærliggende biogasanlæg og biogas opgraderingsanlæg
- At vurdere om værkets elkapacitet skal forblive (ibid.:26).

Derudover frarådes det at investere i nye biomassebaserede anlæg, da biomasse er en begrænset ressource, og fordi afgiftsstrukturen potentielt ændres i fremtiden (ibid.).

Fynsværket samt Fjernvarme Fyn får ligesom de små og mellemstore fjernvarmeselskaber anbefalinger om:

- reduktion af nettab
- lavtemperatur fjernvarme
- overskudsvarme
- samspil med biogas og opgraderingsanlæg
- konvertering af områder med individuel forsyning
- kobling til nabo fjernvarmenet (ibid.:28-29)

I forbindelse med udvidelse af Fjernvarme Fyns net skal “[...] den nationale analyses generelle konklusioner [nuanceres] ved analyse af konkrete muligheder” (ibid.:28). Derudover anbefales Fynsværket og Fjernvarme Fyn, at “[...] afklare fordele og ulemper samt politiske ønsker om omlægning af Fynsværket til biomasse på kort sigt fremfor at køre videre på kul, herunder etablering af by-pass til ren varmedrift.” (ibid.). Et muligt samspil med skovbruget om levering af bæredygtig biomasse skal også afklares. Det anbefales yderligere, at de etablerer et demoanlæg til termisk forsgasning, samt afklarer muligheder for at udvide fjernvarmenettet mod Kerteminde og Nyborg for at indhente overskudsvarme fra Nord (tidligere Kommunekemi), eller fra eventuelle geotermiboringer eller fra en fremtidig havvands-varmepumpe (ibid.).

Anbefalingerne for områder med individuelle oliiefyr er entydige: “Individuelle varmepumper er vejen frem” (ibid.:29). Anbefalinger til områder med individuel naturgas går på, at det “[...] skal undersøges, om disse områder kan omlægges til fjernvarme eller skal udlægges til individuel forsyning med f.eks. varmepumper” (ibid.). Anbefalinger i forbindelse med vindmølleplanlægningen adresseres til kommunerne og eventuelle projektmagere, som anbefales at lave grundige undersøgelser af muligheder for landvindmøller “[...] inden

de opgives til fordel for kyst- og hav-vindmøller, da prisforskellen er meget væsentlig" (ibid.:23). I den forbindelse skal der udarbejdes en række anbefalinger og forudsætninger, som kan hjælpe kommunerne i at prioritere projekter i forhold til potentiale kortlægningen. Derudover anbefales det, at accepten af nye vindmølleprojekter øges gennem finansieringsmodeller, der giver lokalt afkast eller lokale fordele (ibid.).

5.1.1.1.3 Vurdering

Med rammeplanen har Energiplan Fyn formålet at kortlægge både vindmøllepotentialer, naturgasnettet, områder med individuel naturgas samt fjernvarmeområder. Der mangler kortlægning af olielandsbyer, hvilket vurderes mangelfuldt, da en sådan kortlægning af varmetæthed i olielandsbyer kunne være nyttig for små og mellemstore fjernvarmeselskabers grundlag for varetagelse af rammeplanens anbefalinger om omlægning af olielandsbyer. Da Energiplan Fyn er et regionalt projekt, kan kortlægning af varmeforbrug og forsyning dog anses for at være et kommunalt anliggende (Energistyrelsen, 2013). Inden for el og varme må det ydermere konkluderes, at små og mellemstore selskaber som sektor ikke behandles med samme detaljeringsgrad som Fynsværket og Fjernvarme Fyn. Selvom Fynsværket og Fjernvarme Fyn er de suverænt største selskaber, og dækker knap 2/3 af fjernvarmeforbruget, kan det undres, at anbefalingerne for mellemstore og små selskaber er generelle for alle (EMD International A/S, 2014; Wenzel et al., 2016:26). Samtidigt er det tvetydigt, at fjernvarmeselskaberne anbefales at undersøge muligheder for etablering af fjernvarme i olielandsbyer, når anbefalingen til områder med individuelle oliefyr entydigt er individuelle varmepumper.

5.1.1.2 Affald

5.1.1.2.1 Kortlægning

I forbindelse med rammeplanen er der ikke udført en kortlægning af affaldsmængden eller affaldssammensætningen på Fyn. Dog er den generelle sammensætning af affald fremlagt i den nationale ressourcestrategi, som rammeplanen bygger på (Wenzel et al., 2016:36). Det pointeres i planen, at affaldsmængden ikke forbliver konstant, da fremtiden fordrer mere genanvendelse, og at den organiske fraktion er specielt interessant for energiplanlægningen, da den kan anvendes til produktion af biogas (Wenzel et al., 2016:37).

5.1.1.2.2 Anbefalinger

Ifølge anbefalingerne i planen skal affaldssektoren bidrage til energiomstillingen ved fortsat produktion af varme, dog mindre elproduktion, fra afbrænding af affald med overvejelse om lagring af brændbart affald fra sommer til vinter. Affaldssortering skal fremmes, eventuelt via sorteringsanlæg, og derved bidrage med organisk husholdningsaffald til biogasproduktion. Let nedbrydeligt have/park affald anbefales at anvendes til biogas i stedet for til kompostering, og svært nedbrydeligt have/parkaffald (træ og grene) kan anvendes til forgasning/forbrænding (Wenzel et al., 2016:38-39).

5.1.1.2.3 Vurdering

Affald fra industri er udover husholdningsaffald relevant at kortlægge, for at kunne kortlægge potentielle organiske ressourcer til biogasanlæg. I anbefalingerne lægges der dog meget vægt på øget affaldsortering, hvilket er et vigtigt skridt på vejen mod et vedvarende energisystem. Det skal bemærkes at Energiplan Fyn har affødt et separat affaldsprojekt og det formodes at den primære del af arbejdet inden for dette område ligger i dette.

5.1.1.3 Transport

5.1.1.3.1 Kortlægning

I forbindelse med transportsektoren er der foretaget kortlægning, som f.eks. kortlægning af transportarbejdet eller potentialer for ladestandere på Fyn. Dog er der lavet et SDU-projekt, der undersøger “[...] *det optimale lademønster for elbilens indførsel i Vestdanmarks 2020 elnet*” (Energiplanfyn.dk, 2016d).

5.1.1.3.2 Anbefalinger

Anbefalingerne inden for transportsektoren går på, at persontransport og anden let transport, såsom bybusser og taxaflåder, med fordel kan omlægges til el, og at tung transport omlægges til gas (gerne opgraderet biogas) her især landevejsbusser og affaldstransport (Wenzel et al., 2015:36). Det anbefales også at støtte op om initiativet om, at færgedrift til og fra Ærø omlægges til el (ibid.).

5.1.1.3.3 Vurdering

Transport arbejdet kan være relevant at kortlægge for at identificere, hvor de store trafik strømninger er på Fyn i forhold til placering af ladestandere. Det ses som en mangel, at dette ikke er kortlagt, da det gør det sværere at identificere, hvorledes transportsektoren kan optimeres.

5.1.1.4 Land og skovbruget

5.1.1.4.1 Kortlægning

Inden for land og skovbruget er der i rammeplanen fokuseret på sektorens rolle som energiressourceleverandør fremfor som energiforbruger eller -producent. Der er i forbindelse med rammeplanen lavet en kortlægning af de fynske biomasseressourcer til energiproduktion i form af husdyrgødning, halm, græs fra naturarealer og andre biomasseressourcer. Det fremgår uklart i rammeplanen, hvad andre biomasseressourcer dækker over. Kortlægningen omfatter ikke en opgørelse af træbiomasseressourcerne på Fyn (Birkmose et al., 2014).

5.1.1.4.2 Anbefalinger

Da landbruget primært har været genstand for kortlægning, er der som sådan ingen anbefalinger til landbrugssektoren. Den eneste anbefaling er, som nævnt tidligere, til skovbruget om, at det kan være en fordel at etablere et samarbejde med Fynsværket og Fjernvarme Fyn (Wenzel et al., 2015:28).

5.1.1.4.3 Vurdering

Det er mangelfuldt, at der ikke er foretaget en kortlægning af træbiomasse, da skovbruget kan besidde et væsentligt potentiale (Gylling et al., 2012:6). Det kunne ydermere have været relevant at lave en

kortlægning af, og dertilhørende anbefalinger til, potentielle omlægninger af land- og skovbrug, eller nyetablering af arealer til produktion af energiafgrøder, herunder synergier med vandplanlægning (ibid:15). Derudover er det i planen ikke tydeligt, hvem der adresseres som ejere af de fremtidige biogasanlæg. Hvis dette er landbruget, bør finansieringspotentialer samt samarbejder undersøges, og kunne med fordel anbefales i rammeplanen ligesom det gøres med vindmøllerne.

5.1.1.5 Industri

5.1.1.5.1 Kortlægning

Der er foretaget en indledende kortlægning af overskudsvarme i tre udvalgte forsyningsområder, som er Svendborg Forsyning, Kerteminde Forsyning og Glamsbjerg Haarby Forsyning (Miljøforum Fyn & Udvikling Fyn, 2015). Kortlægningen af overskudsvarme dækker altså ikke alle Fyns virksomheder.

5.1.1.5.2 Anbefalinger

I anbefalingerne til de fynske virksomheder drejer flere sig om tiltag til effektivisering af varmeudnyttelsen via reduktion af behovet for højtemperaturvarme, brug af varmepumper og serieforbundne kedler. Derudover anbefales det virksomhederne, at omstille kulkedler til el-kedler eller varmepumper samt levetidsforlænge eksisterende biomassekedler men at undgå installation af nye biomassekedler. Det anbefales ydermere, at samarbejde med fjernvarmeværker eller andre virksomheder om både modtag af procesvarme via fjernvarme eller overskudsvarme fra andre virksomheder, og levering af overskudsvarme til fjernvarmenet eller andre virksomheder. De fynske virksomheder opfordres også til, at

“[...] påvirke afgiftspolitikken for genindvinding og brug af overskudsvarme politisk, således at det lader sig gøre selskabsøkonomisk fornuftigt, [og] påvirke politisk beslutning om en afgiftspolitik eller andre incitamenter, der fremmer el-kedler/varmepumper fremfor brændselskedler.” (Wenzel et al., 2015:30).

Med hensyn til energibesparelser anbefales det virksomhederne at etablere kontakt til projektet ”Effektiv Energi”, som laver gratis energitjek i Udvikling Fyn regi.

5.1.1.5.3 Vurdering

Varmepumper har brug for varmekilder, og overskudsvarme er derfor relevant at kortlægge, når varmepumper anbefales til alle små og mellemstore fjernvarmeselskaber.

5.1.1.6 Kommunerne

5.1.1.6.1 Kortlægning

Der er ikke foretaget en kortlægning af energibesparelspotentialer i kommunale ejendomme. Dette kan måske heller ikke forventes at ske i regionalt regi, men det kan i højere grad være et kommunalt anliggende.

5.1.1.6.2 Anbefalinger

Anbefalingerne omkring transport og vindmøller adresseres som tidligere nævnt i høj grad til kommunerne som planlæggere. Inden for varmesektoren anbefales kommunerne at gå sammen med

fjernvarmeselskaber om, at udvikle “[...] innovative finansieringsordninger og overveje fælles garantiordninger, for at fremme varmepumper til individuel forsyning” (ibid.).

Inden for kommunernes egen service anbefales det, at omlægge til elbiler i den kommunale bilpark gennem indkøbssamarbejder mellem de fynske kommuner og med andre danske kommuner. Derudover anbefales en ambitiøs kommunal indsats for “[...] energieffektivisering af egne bygninger, gadebelysning, indkøbspolitik og partnerskaber med virksomheder” (Energiplan Fyn, 2015:40).

I forhold til energibesparelser i husholdninger opfordres kommunerne til at gennemføre en ambitiøs udrulning af Energistyrelsens ”BedreBolig-ordning” på Fyn, og at koordinere energispareindsatsen ved at deltage i netværker som ”Grøn ErhvervsVækst” og ”Energirenoveringshjulet” (ibid.).

5.1.1.7 Opsamling

Rammeplanen har formålet at komme omkring de forskellige sektorer, der har tilknytning til energiplanlægningen på Fyn, hvilket er vigtigt for den holistiske forståelse af synergier og sammenhænge på tværs af kommunegrænser og sektorer. Der er hos interviewpersonerne også gennemgående enighed om, at Energiplan Fyn har formålet at forholde sig til alle de forskellige dele af den fynske energisektor. Det er ydermere projektgruppens vurdering, at rammeplanen grundlæggende har formålet at berøre alle relevante energisektorer på Fyn. Det er dog ikke muligt inden for projektets rammer at lave en samlet vurdering af, hvorvidt sektorerne er behandlet tilstrækkeligt. I analysen fremgår det, at selvom alle sektorer tildeles anbefalinger, er alle ressourcer og potentialer ikke kortlagt for sektorerne. Der er identificeret manglende kortlægning af biomasseressourcerne fra affaldsmængden og træbiomasse. Derudover mangler der kortlægning af transportarbejdet, individuel varmforsyning (der ikke er naturgas), fyldestgørende kortlægning af overskudsvarme og energisparepotentialer i kommunale ejendomme. Her er det især kritisk, hvis bærende initiativer ikke er understøttet af en kortlægning, hvilket gør sig gældende ved omlægning af olielandsbyer til fjernvarme uden at kende til varmetætheden, brug af varmepumper på overskudsvarme og overskudsvarme potentialet.

Ydermere er det i anbefalingerne ikke tydeligt, at de er lavet ud fra en fynsk kontekst, og dermed tager hensyn til de fynske karakteristika. Anbefalingerne virker derfor generiske, da de ikke er skræddersyet til den lokale kontekst, og virker til at kunne anvendes i hvilken som helst sektor landet over.

5.1.2 Forpligtelser og tidshorisonter i planen

I SEP-vejledningen fra 2013 fremgår det, at det er *“afgørende, at den langsigtede strategi understøttes af en ”operationel” del med en kortere tidshorisonter”* (Energistyrelsen, 2013:62). Det er dermed vigtigt at udarbejde konkrete delmål med tidshorisonter i en strategisk energiplan.

I rammeplanen præsenteres der ikke konkrete tidshorisonter for de opstillede anbefalinger eller forpligtelser til de involverede aktører. Denne tilgang understreges i indledningen til rammeplanen med: *“Rammeplanen er ikke en bindende plan for de mange aktører i Energiplan Fyn samarbejdet”* (Wenzel et al., 2015:6).

Rammeplanen er bygget op om en række anbefalinger, hvor den primære anbefaling går på et fortsat strategisk samarbejde:

“Nogle af hovedanbefalingerne er således, at man fortsætter et samarbejde i Energiplan Fyn, og at aktørerne netop laver stærke strategiske udviklingsplaner, hvor de kortsigtede økonomiske hensyn tilgodeses, men med blik for rettidig omhu i forhold til de mere langsigtede mål” (ibid.:6).

For at dette samarbejde kan fortsætte, er en af hovedanbefalingerne, at der sker en politisk behandling samt godkendelse og etableringen af et sekretariat. Begge dele er påbegyndt, men er ikke noget, som de involverede aktører har forpligtet sig til gennem deres opbakning til projektet. Samtidig er der ikke en tilstrækkelig beskrivelse af dette sekretariats konstruktion i planen, og planen har derfor svært ved at fungere som et beslutningsgrundlag.

I rammeplanen præsenteres, som tidligere beskrevet, en række anbefalinger, der skal fungere som *“pejlemærker for udarbejdelse af de strategiske planer og beslutninger som aktørerne fremover nødvendigvis må lave og træffe.”* (ibid:6.). Med undtagelse af referencer til fælleseuropæiske og nationale målsætninger optræder alle disse anbefalinger, som nævnt, uden tidshorisonter. Selv de mere nærliggende og kortsigtede anbefalinger, der fremføres i rammeplanen, er netop kun fremført som anbefalinger (Wenzel et al., 2015). I afrapporteringen til Energistyrelsen understregede Energiplan Fyn, at det lige fra starten af projektet ikke var intention at lave en køreplan for omstillingen, men snarere at komme med en række anbefalinger for en hensigtsmæssig omstilling af de forskellige sektorer (Energiplan Fyn, 2015:2). Ifølge Peer Andersen fra Fjernvarme Fyn var der dog i de tidligste udgaver af rammeplanen tidshorisonter for prioritering af biomasse. Fjernvarme Fyn fandt disse tidshorisonter urealistiske, og det lykkedes dem at få påvirket planen, således at tidshorisonterne blev taget ud (PA: 19:35).

Da Energiplan Fyn ikke har udformet nogle konkrete forpligtelser til de deltagende aktører, eller har tidshorisonter for implementering af dets anbefalinger, mener projektgruppen ikke, at rammeplanen kan leve op til dette kriterie.

5.1.3 Planens robusthed

Det fremgår ikke af Energiplan Fyns dokumentation, hvorvidt der i udarbejdelsen er blevet lavet en reel robusthedsanalyse. I rammeplanen fremhæves det dog flere gange, at det er en robust plan, og Anders Møller-Lund fra Faaborg-Midtfyn Kommune mener også, at have sikret en grad af robusthed i

projektarbejdet (AML: 36:00). Dette er bl.a. gjort ved at udvikle Energiplan Fyns eget fremtidsscenario ud fra fremtidsscenerier udviklet af en række andre organisationer. De har bl.a. set på fremtidsplaner fra Energistyrelsen, Energinet.dk, Aalborg Universitet, Ingeniørforeningen og Syddansk Universitet (Wenzel et al., 2015:12). Dog har man primært trukket på Energistyrelsens fire fremtidsscenerier fra 2014. Derudfra har man forsøgt at udvælge anbefalinger, som ikke vil låse dem fast på en bestemt fremtidig udvikling (ibid.). Klaus Winther fra Energi Fyn udtrykte bekymring for den på nuværende tidspunkt ubæredygtige økonomi i brintscenariet og mente, at elbiler var tættere på et gennembrud end brintbiler i forhold til at afbalancere el systemet (KW: 14:35). Projektgruppen er dog af den opfattelse, at planen gennem dens gradvise implementering af scenarierne kan akkommodere dette. Implementeringen af brint ligger i slutningen af rammeplanens tidshorisont, og de foregående skridt udelukker ikke, at man i stedet kan vælge at afbalancere med elbiler, hvis dette skulle vise sig at være en bedre egnet teknologi.

Den gradvise implementering af de tre scenarier er det, der taler for robusthed i planen. Det er naturligvis usikkert, hvordan en fremtidig videreudbygning med udvidelse af biomasse og brint reelt vil komme til at se ud, men det er dog projektgruppens vurdering, at Energiplan Fyn grundlæggende har en solid argumentation. Den omgående implementering af el-scenariet hænger også godt sammen med udbygningen af vind, som fremgår af energiaftalen fra 2012, hvormed der ligger et solidt politisk grundlag for denne (Folketinget, 2012). Det vigtige er dog, at planen med sin gradvise implementering ikke afskærer sig fra løbende at ændre i planens anbefalinger. Det er umuligt at forudsæ, hvordan fremtiden kommer til at se ud, men det er projektgruppens opfattelse, at Energiplan Fyn har formået at udforme en rammeplan, der kan akkommodere en bred usikkerhed i den fremtidige udvikling.

Det er vigtigt at understrege, at manglende specifikke forpligtelser i planen ikke i sig selv gør den robust. Rammeplanen mangler konkrete forpligtelser, men den peger alligevel i en bestemt retning og opstiller et forslag for, hvordan omstillingen overordnet skal se ud. Det vigtige er, at formen på deres overordnede skitse for omstillingen er en form, der kan imødekomme ændringer i fremtiden.

I rammeplanen er det forsøgt at udvælge anbefalinger, der ikke låser Fyn fast på en en bestemt fremtidig udvikling. Netop den gradvise implementering er det, der taler for robustheden i planen, da den gradvise implementering kan akkommodere usikkerheden i den fremtidige udvikling.

5.1.4 Delkonklusion

Rammeplanen har formået at komme omkring alle de forskellige sektorer, der har tilknytning til energiplanlægningen på Fyn. Der er gennemført kortlægninger indenfor varme- og el-sektoren ved kortlægning af fjernvarmenet, naturgasnet og individuel naturgasforsyning. Inden for landbruget er der kortlagt biomasseresourcer til energi. Det er projektgruppens opfattelse, at rammeplanen, med sin gradvise implementering af scenarier, giver grundlag for at imødekomme ændringer, der kan komme som konsekvens af en ukendt fremtid. Der er dog hverken konkrete tidshorisonter eller forpligtelser i rammeplanen, hvilket er dybt problematisk i forhold til at understøtte konkrete handlinger i omstillingen af den fynske energisektor.

5.2 Delanalyse 2

Denne delanalyse vil undersøge, hvorvidt de involverede aktører kan og vil realisere omstillingen af den fynske energisektor. Dette gøres gennem de to tidligere opstillede kvalitetskriterier, der skal undersøge, hvorvidt *de relevante aktører for omstillingen har deltaget i samarbejdet og, om planen har opnået forankring hos de berørte aktører.*

Første kvalitetskriterie analyseres ved at undersøge, hvordan de forskellige aktører er repræsenteret i Energiplan Fyn, og derefter hvorvidt de aktivt har deltaget i processen.

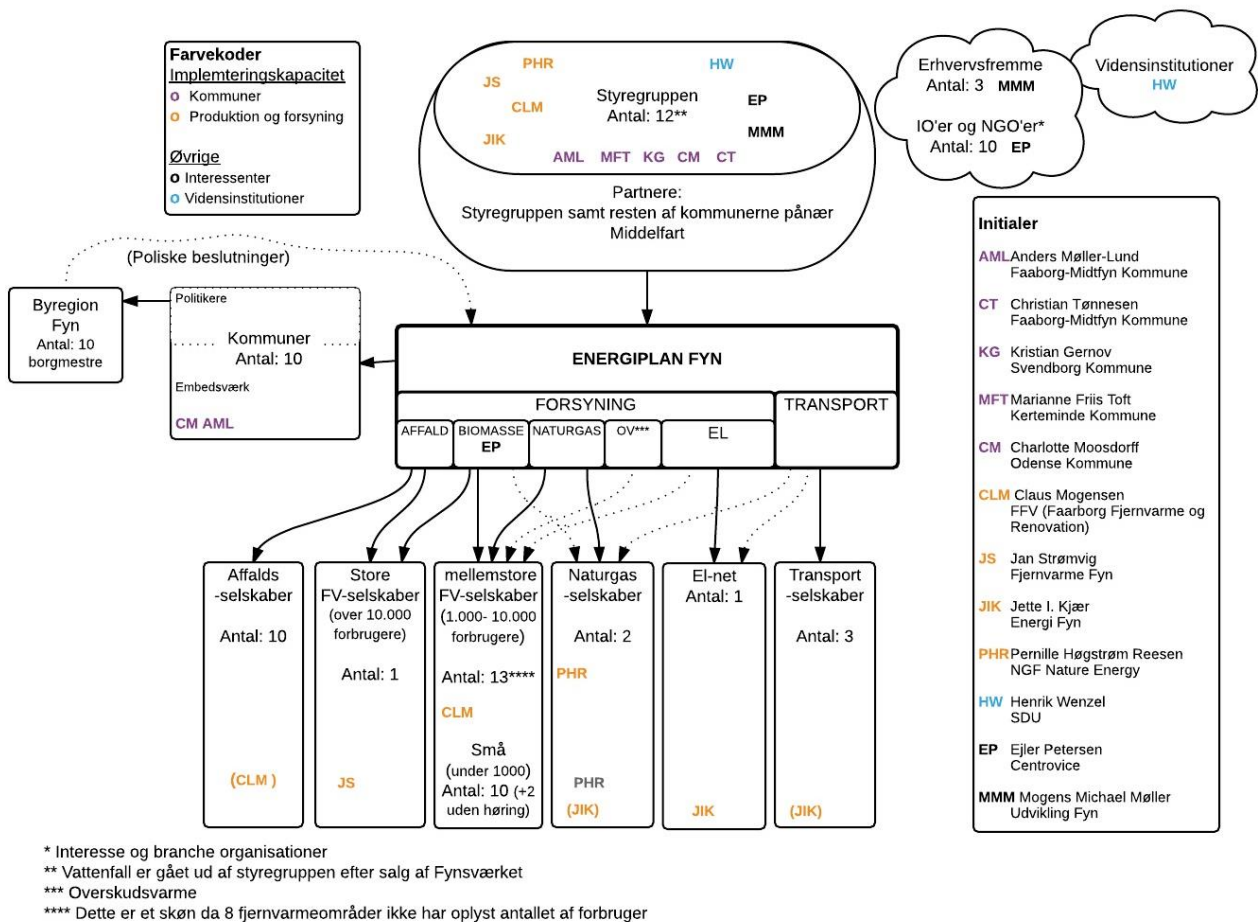
Det leder frem til en undersøgelse af, hvorvidt planen er forankret hos de involverede aktører. Dette gøres ved indledningsvis at kortlægge aktørernes interesser, med henblik på bedre at kunne forstå deres forudsætninger for at kunne tilslutte sig projektet. Herefter undersøges det, hvorvidt aktørerne har udvist opbakning til det overordnede samarbejde og til indholdet i rammeplanen. Dette efterfølges af en undersøgelse af, hvorvidt man i processen har formået at skabe en ejerskabsfølelse hos aktørerne bl.a. ved at lade dem indgå i udformningen af selve planen. Afslutningsvis undersøges det, hvorvidt aktørerne konkret har tænkt sig at implementere planen i deres fremtidige handlen, og hvordan denne implementering understøttes fremadrettet.

5.2.1 Deltagelse af relevante aktører

Et vigtigt mål for Energiplan Fyn var at opnå størst mulig deltagelse på tværs af aktører og sektorer (Energiplan Fyn, 2013:9). Som indikator for et vellykket samarbejde undersøges deltagelsen af relevante aktører med henblik på at vurdere, hvorvidt de forskellige aktørgrupper er repræsenterede i tilfredsstillende grad. Med relevante aktører menes alle aktører, som har implementeringskapacitet i omstillingen af energisystemet på Fyn. Ligesom i delanalyse 1 undersøges aktører inden for alle sektorer med tilknytning til omstillingen på Fyn. Fokus er hovedsageligt på kommuner og forsyningssektors deltagelse, da det i sidste ende er dem, der skal varetage størstedelen af implementeringen og derfor besidder implementeringskapaciteten.

Deltagelse vurderes ud fra aktørernes repræsentation i partnerskabet og styregruppen samt ud fra, hvorvidt relevante aktører har deltaget aktivt i arrangementer i forbindelse med udformningen af planen.

Figur 3 viser styregruppens tilknytning til de forskellige sektorer, og giver et overblik over aktører med tilknytning til energiomstillingen på Fyn. Aktørerne er opdelt efter organisationstyper, og forsyningssektorerne er opdelt efter sektorer.

Figur 3: Styregruppen i Energiplan Fyns tilknytning til forskellige sektorer (udformet på baggrund af Bilag 1).

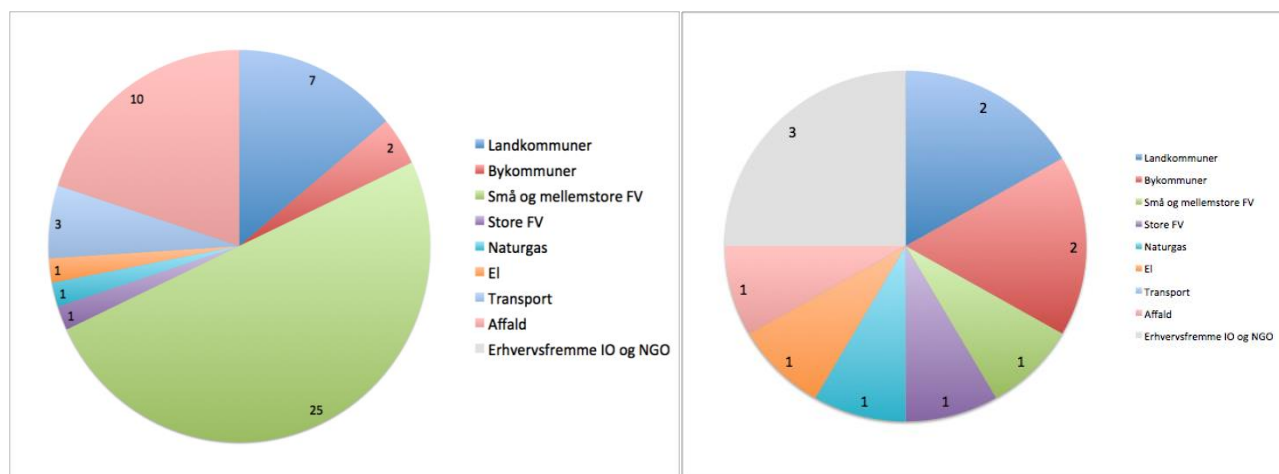
Ni ud af ti af Fyns kommuner, de store forsyningsselskaber (Fjernvarme Fyn, Energi Fyn og NGF Nature Energy), SDU, Centrovicé og Udvikling Fyn har været partnere i projektet, og har derfor bidraget økonomisk til samarbejdet (Energiplan Fyn, 2013:3).

5.2.1.1 Styregruppen

Styregruppe har bestået af de aktører, der har deltaget i partnerskabet med undtagelse af Nordfyn-, Assens-, Nyborg-, Langeland- og Ærø Kommune. Alle medlemmer af styregruppen har derfor bidraget økonomisk til projektet og flere har forpligtet sig til at bidrage med arbejdskraft (Energiplan Fyn, 2013:3). Den sektorelle fordeling af styregruppens medlemmer samt fordelingen mellem samtlige aktører med implementeringskapacitet i forbindelse med omstillingen på Fyn, er visualiseret i nedenstående figur 4.

Kommuner og forsyninger på Fyn Styregruppe

Aktører i Energiplan Fyns

Figur 4: Oversigt over repræsentation af de kommuner og forsyningselskaber i styregruppen bag Energiplan Fyn (Bilag 1).¹

I forhold til implementeringskapaciteten i styregruppen har kun tre ud af 13 medlemmer ikke en direkte implementeringskapacitet. Disse tre er Centrovic, SDU og Udvikling Fyn.

De øvrige aktører besidder implementeringskapacitet inden for hver sektor, dog er transportsektoren ikke direkte repræsenteret i styregruppen, hvilket er problematisk, da denne sektor tillægges en vigtig del af det fynske energiforbrug, og fordi det er en omfattende sektor at omstille. Det skal dog påpeges, at de fynske kommuner i fællesskab ejer Fynbus, og at Energi Fyn er medejer af elbilselskabet Clever. Der er ikke aktører med i styregruppen, som primært beskæftiger sig med affald, men sektoren er indirekte repræsenteret, bl.a. i form af at Odense Kommune, som ejer Odense renovation og Fjernvarme Fyns affaldsforbrænding (PA: 42:00). Dog har Energiplan Fyn affødt et separat affaldsprojekt, og dermed bliver der arbejdet med affaldsområdet i et andet regi end styregruppen (Energiplan Fyn, 2015:2).

Begge Fyns bykommuner er repræsenteret i styregruppen, mens kun to af de syv landkommuner er repræsenteret. Antalsmæssigt afspejler fordelingen af aktørerne i styregruppen ikke den sektorelle fordeling af aktører med implementeringskapacitet på Fyn.

I styregruppen er de små og mellemstore fjernvarmeselskaber alle repræsenterede gennem FFV, omend det er usikkert, om alle 25 små og mellemstore fjernvarmeselskaber føler, at FFV varetager deres interesser, og føler sig repræsenteret ved FFV's tilstedeværelse i styregruppen. Fjernvarme Fyn er Fyns største fjernvarmeproducent, og dækker 61.000 ud af 94.797 fjernvarmeforbrugere på Fyn (Bilag 1).

¹ Odense Kommune og Svendborg Kommune er som de eneste blevet defineret som henholdsvis bykommune og mellemkommune af KL. Resten af kommunerne på Fyn defineres som landkommuner (Andersen, 2014).

Projektgruppen har derfor en forståelse for, at Fjernvarme Fyn optager halvdelen af fjernvarmerepræsentationen i styregruppen. Projektkoordinatoren Anders kunne dog godt have tænkt sig at have haft en bedre forståelse og fornemmelse for de små og mellemstore fjernvarmeselskaber (AML: 1:23:00). Den begrænsede repræsentation af mindre fjernvarmeselskaber italesættes også af Henrik Wenzel fra SDU, og kritiseres af Marc fra Assens Fjernvarme (HW 3:30; MRH: 12:40). Ud fra ovenstående lader det derfor ikke til at være tilstrækkeligt, at FFV har været den eneste repræsentant for de små og mellemstore fjernvarmeselskabers interesser. Dette vil blive diskuteret i kapitel 5.

Det står klart, at aktørerne i Energiplan Fyn ikke er repræsenteret i styregruppen en til en. Dog har de formået at opnå en stærk sektorel dækning, da styregruppens medlemmer har en stor implementeringskapacitet, med undtagelse af nogle iøjnefaldende udeladelser af sektorerne affald og transport. Samtidig gives der udtryk for skepsis over for FFVs evne til at repræsentere alle små og mellemstore fjernvarmeselskaber.

5.2.1.2 Øvrige aktører

Aktører der er med i styregruppen har haft mulighed for at komme med inputs til udformningen af rammeplanen gennem en række afholdte arrangementer. Den yderligere deltagelse har primært været inddragelse i møder og workshops fordelt over projektperioden. Nedenfor ses en oversigt over de forskellige arrangementer, og hvem der har deltaget i dem. Disse har bestået både af interne styregruppe arrangementer, og arrangementer for øvrige aktører indgår i oversigten.

Dato	Arrangement
12/11-13	Dialogmøde med fjernvarmeværkerne
15/01 14	Intern workshop - teknikere
10/04-14	Kortlægnings workshop
10/04-14	Kick off
03/06-14	Intern workshop - Arbejds - og styregruppe
03/09-14	Græs til biogas
02/10-14	Seminar om grønne bilflåder i kommunerne
03/11-14	Intern workshop analyse og scenarier
12/11-14	Workshop fjernvarmeselskaber
27/11-14	Omstilling af energien i områder uden kollektiv energiforsyning
02/12-14	Skal boligområder have fjernvarme eller individuel opvarmning?
05/02-15	Energiplan Fyn til politisk debat
22/06-15	Forslag til rammeplan og fremtidige samarbejder
30/06-15	Dialogmøde for fjernvarmeværker

Tabel 2: Oversigt over interne og eksterne arrangementer i forbindelse med Energiplan Fyn (Kilde: Energiplanfyn.dk, 2016c).

I oversigten over arrangementer ses det, at der har været fem arrangementer om fjernvarme eller varmeforsyning, et om biogas og et om grønne bilflåder i kommunerne. Derudover har der været tre interne workshops for partnerskabet samt fire proces arrangementer. Disse fire har været en kortlægningsshop, et kick off møde, en politisk debat samt en workshop om forslag til rammeplanen og fremtidige samarbejder. Det fremgår tydeligt at der er afholdt mange arrangementer for varmesektorens aktører. Transportsektoren samt landbrug har gennem et arrangement hver kunne behandle centrale tiltag i hver sektor. Der har ikke været et arrangement henvendt direkte til affaldssektoren, men planen har affødt et separat affaldsprojekt. På hjemmesiden vurderes det, at der har været god deltagelse til flere arrangementer (Bilag 4). Det har dog ikke været muligt at få adgang til registreringer af fremmøde, og derved er det ikke muligt at vurdere, om nogle aktører har været mere deltagende end andre.

Ud fra interviewene gives der et billede af, at der har været en variation i deltagelsen hos de forskellige aktørgrupper. Charlotte bemærker generelt om deltagelse, at det svære i projektet er det store 'involveringsmaskinrum', hvor hun mener, at de er kommet et godt stykke af vejen, men dog ikke helt i mål (CM: 3:00). Hun synes, at der har været nogle gode workshops med politikere og forsyninger, samt for andre aktører med relevans inden for området. I forhold til Odenses rolle kunne hun dog godt have tænkt sig, at de havde et større politisk engagement (CM: 4:00). Ud fra interviewene må det overvejende konkluderes, at det primært er Assens Fjernvarme, der beskriver deres deltagelse som direkte passiv (MRH: 4:15). Alle de andre interviewede forsyningsselskaber og kommuner giver udtryk for, at de har deltaget eller har kollegaer, der har deltaget i et eller flere af arrangementerne (PN: 1:00; PA: 4:15; KW: 7:20; CM; 2:45; EP: 6:15). Det er komplekst at vurdere, hvorvidt relevante aktører kan siges at have deltaget aktivt i projektets arrangementer, da det ikke er muligt at foretage en klar vurdering af manglende eller tilfredsstillende deltagelser ud fra mødeprogrammerne samt de udførte interviews. Aktørernes deltagelse manifesterer sig yderligere i slutningen af udformningsprocessen gennem høringsafklaringen af rammeplanen, og det vil i følgende afsnit blive undersøgt, hvorvidt relevante aktører har valgt at indsende høringsvar.

5.2.1.3 Høringsvar

I forbindelse med vedtagelse af rammeplanen er den sendt i høring hos en bred skare af aktører (se bilag 5). I alt har 28 aktører deltaget aktivt i høringsafklaringen ved enten at give udtryk for deres opbakning, eller ved at komme med bemærkninger eller kritikpunkter gennem høringsafklaringssvar (Energiplan Fyn, 2016a). Alle partnerskabets kommuner og forsyningsselskaber har indgivet høringsafklaringssvar. De resterende 12 høringsafklaringssvar fordeler sig således; Assens Fjernvarme, Svendborg Fjernvarme og Kerteminde forsyning har svaret fra fjernvarme sektoren. Kerteminde Forsyning repræsenterer også affald gennem deres høringsafklaringssvar, og det samme er gældende med Vand og Affald Svendborg, der også har indsendt svar. Fra transportsektoren har Fynbus indsendt et svar. Dansk Gartneri har svaret, og derudover har Region Syddanmark, Naturfredningsforeningen, Samråd Fyn samt tre uafhængige parter svaret på høringsafklaringen (Energiplan Fyn, 2016b).

Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke er flere høringsafklaringssvar fra fjernvarmeselskaberne, og det er uklart, om det er et udtryk for, at de støtter op om planen eller ej.

5.2.1.4 Opsummering

Styregruppens aktører udgør en stærk sektorel dækning på trods af, at affald og transport ikke er direkte repræsenteret. De store energiselskaber sidder i styregruppen, og aktørerne i styregruppen har derfor en stor implementeringskapacitet. Fyns 25 små og mellemstore fjernvarmeselskaber er repræsenteret gennem FFV deltagelse i styregruppen, dog tyder det på, at mindre fjernvarmeselskaber ikke føler sig repræsenteret herved. Der er afholdt en del arrangementer for fjernvarmebranchen, hvor netop disse aktører har haft mulighed for at komme med inputs til udformningen af rammeplanen. Selvom det virker som om, at der har været godt fremmøde til arrangementerne, er det ikke muligt at vurdere deltagelsen til arrangementerne. Rettes blikke mod høringen er det dog bemærkelsesværdigt at der ikke er flere mindre fjernvarmeselskaber, der har tilkendegivet deres opbakning eller bemærkninger til rammeplanen ved at indsende høringssvar. Selvom der er en stor sektorel dækning samt aktiv deltagelse fra de store aktører med implementeringskapacitet i udformningen af rammeplanen, kan det altså konkluderes, at Energiplan Fyn ikke har formået at opnå tilsvarende aktiv deltagelse fra mindre fjernvarmeselskaber, der på trods deres mindre forbrugerantal alligevel besidder en væsentlig implementeringskapacitet i forhold til at opnå en samlet omstilling af energisektoren.

5.2.2 Rammeplanens forankring

For at rammeplanen bliver realiseret, er det afgørende, at aktørerne adopterer planens anbefalinger, og retter deres fremtidige arbejde ind efter disse. For at dette kan ske, er det nødvendigt, at aktørernes interesser imødekommes i planens indhold, eller at indholdet i det mindste ikke er i direkte modstrid med deres interesser. I følgende analyse undersøges, om Energiplan Fyn har formået at imødekomme aktørernes interesser og hvilke interessekonflikter, der har været gældende i forbindelse med samarbejdet. Efterfølgende undersøges, hvorvidt rammeplanen har opnået en bred opbakning, og hvorvidt aktørerne kan siges at føle ejerskab for planens indhold. Slutteligt vurderes det, hvorvidt Energiplan Fyn har formået at skabe forankring hos aktørerne. Forankringen vurderes ved at se på, i hvilken udstrækning aktørerne aktivt adopterer rammeplanens anbefalinger i deres respektive strategier. Selvom dette ikke er en garanti, så ses denne forankring som afgørende for realiseringen af rammeplanens omstilling af det fynske energisystem.

5.2.2.1 Aktørernes særinteresser

Rammeplanen opfordrer til en række ændringer i energisystemet på Fyn, og derfor er der behov for, at forsyningsselskaberne bidrager til denne omstilling ved at omlægge deres energiproduktion til VE. Samtidigt betyder en omstilling af energisystemet, at det ikke nødvendigvis er de samme aktører, der gør sig gældende i det nye system, som i det gamle (HW: 12:00). Med udgangspunkt i interviewpersonernes oplevelser af samarbejdet undersøges i følgende afsnit, hvilke centrale interesse der har været i spil hos aktørerne, samt om disse har givet anledning til konflikter. Dette gøres for at skabe en forståelse for nogle af de problematikker, der ligger bag aktørernes beslutninger om opbakning til projektet.

Ifølge projektkoordinatoren Anders Møller-Lund har de forskellige interesser fra kommuner, selskaber og landbrug udgjort en udfordring, da de alle har store særinteresser inden for energiområdet (AML: 21:00). Især synes Anders, at der har været stor kamp mellem fjernvarme og naturgasselskaberne, da man skal

konvertere nogle af naturgasområderne til fjernvarme, hvilket går ud over naturgasselskabernes forretning (AML: 22:00). NGF Nature Energy kan dog se sig selv i den nye plan, hvor de i fremtiden kan være distributører af biogas til enten individuel opvarmning eller til gastankstationer til transportsektoren (AML: 23:00; MH). NGF Nature Energys' fremtidsplaner gør dem afhængig af etablering af et biogasanlæg og produktion af opgraderet biogas, da dette vil kunne anvendes i deres gasledninger. Biogasproduktion er samtidigt interessant for affaldsselskaberne, der gennem påvirkning af den nye ressourcestrategi skal tænke nyt i forhold til, hvordan de kan fremme mere genanvendelse (Regeringen, 2013). Michael Høj-Larsen fra Kerteminde forsyning synes, at det giver mening for dem at se på, om der kan laves energi af deres bio-affald, som de samler ind fra deres kunder (MHL: 1:45). Da alle affaldsselskaber må antages at have planer om at fremme sortering af husholdningsaffald, forventes da at støtte op om etableringen af et biogasanlæg. Biogasanlæggene er dog afhængige af biomasseressourcer for at kunne producere biogas, og derfor er landbruget blevet en vigtig spiller i energiomstillingen, da de er leveringsdygtige af biomasse. Landbruget er ifølge Ejler Petersen fra landbrugets brancheorganisation Centrovic, interesseret i at få sat husdyrgødning og biomasse fra landbruget samt produkter fra naturen ind i den grønne omstilling (EP: 7:45). Halmen bruges i dag til afbrænding i mange af fyns fjernvarmeværker, og både Anders og Ejler italesætter, at landbruget er splittet i forhold til, om halmen skal afbrændes eller bruges til biogas (EP: 8:40; AML: 26:00). En stor del af biomassen bliver i dag anvendt i biomassekedler af de fynske fjernvarmeselskaber, og en øget produktion af biogas vil kunne resultere i, at ressourcen bliver knap. Både anvendelse af biomassen samt omlægning af naturgasområder er kommet til udtryk som omdrejningspunkt for væsentlige konflikter internt i fjernvarmesektoren og vil derfor blive uddybet i det følgende.

Fjernvarmeselskabernes interesser italesættes som forskellige interesser alt efter, om selskaberne er privat eller kommunalt ejede. De mindre fjernvarmeselskaber på Fyn er typisk brugerejede a.m.b.a. selskaber, og er styret af kortsigtede brugerøkonomiske hensyn om at levere billig varme (AML: 32:00; MRH: 07:30). De større fjernvarmeselskaber er ofte kommunalt ejede og kan have en langsigtet dimension i deres forretningsstrategi samt interesser, der kan være udtryk for bestyrelsens politiske ønsker², som f.eks. når Fjernvarme Fyn bidrager økonomisk til samarbejdet om strategisk energiplanlægning (MRH: 38:37). Stort set alle fynske fjernvarmeforsyninger anvender biomasse eller naturgas som energikilde på nær Fjernvarme Fyn, der anvender kul, og Nyborg der primært anvender affald (EMD International A/S, 2014:13). De fossile energikilder skal udskiftes til VE, og som afgiftsstrukturen ser ud nu, er det attraktivt for især mindre fjernvarmeselskaber at omlægge til biomassekedler, da brugerøkonomien ofte er dårligere ved omlægning til varmepumper, selvom varmepumper er det samfundsmæssigt ønskværdige, og måske langsigtet en god investering (AML: 32:00; MRH: 9:20).

Selvom kommunerne er planlægningsmyndighed og medejer af nogle af de større fjernvarmeselskaber er det svært for dem at præge selskabernes beslutninger, da de har været væk fra rollen som planlægningsmyndighed i flere år (CM: 17:45). I forbindelse med udformningen af rammeplanen mener Anders heller ikke, at det ville have fungeret, hvis kommunerne havde siddet og taget beslutninger omkring fjernvarmeforsyningen uden at involvere f.eks. Fjernvarme Fyn (AML: 6:40). Både privatejede og kommunalt ejede fjernvarmeselskaber har derfor haft en stor interesse i at være med i udformningen af planen, for at sikre at planen ikke kører ud af et sidespor, som ikke harmonerer med deres forretningsstrategi og fjernvarmesystemet generelt (AML: 6:40). Som præsenteret i afsnit 5.1.1, anbefales Fjernvarme Fyn, i

---

² så længe det er i overensstemmelse med varmeforsyningslovens hvile-i-sig-selv-princip (Retsinformation.dk, 2014)

rammeplanen, at undersøge om Fynsværket skal omstilles til biomasse, mens mindre fjernvarmeselskaber frarådes al nyinvestering i biomasse kedler. Marc fra Assens er utilfreds med denne fordeling, og synes at der i planen er tendens til, at de store får de økonomisk gode teknologier, og de små selskaber får de dyre løsninger, der er tilovers (MRH: 7:50). Yderligere sammenstød i fjernvarmeselskabernes interesser drejer sig om, hvilke selskaber der får lov til at udvide deres fjernvarmenet. Interessekonflikterne udpiller sig eksempelvis, hvis flere selskaber ønsker at koble samme områder til deres fjernvarmenet. Marc synes generelt, at Fjernvarme Fyn favoriseres i sådanne sager og får lov til at brede sit net til små landsbyer, men hvis Assens Fjernvarme vil udvide til små landsbyer, mener kommunen, at der skal installeres varmepumper i husene i stedet for fjernvarme (MH: 24:00).

Fjernvarme Fyn administrerer Odenses fjernvarmenet, og det bliver italesat i interviewene, at der på Fyn er en tendens til at være konflikter mellem Odense og resten af Fyns kommuner. Klaus pointerer, at man gerne vil opfattes som en helhed på Fyn, men at dette ikke afspejler sig i det lavpraktiske, da det tit bliver den store Odense Kommune mod de små, og land mod by (KW: 3:50). Charlotte bekræfter, at Odense har det med at være 'storebror', selvom det ikke er hensigten (CM: 1:30). Poul Poulsen nævner at Odense 'ikke tænker på Fyn' men kun på deres egen kommune, samtidig forventer kommunerne også en masse af Odense Kommune som den ikke lever op til (PP: 42:00). Denne by/land konflikt kan medføre, at aktører med tilknytning til landkommuner kan være ekstra kritiske over for sammensætningen af styregruppen og føle at Odense nok engang tilgodeses, da flere af styregruppens medlemmer har tilknytning til Odense.

Ovenstående analyse viser, at flere aktører er afhængig af fremtidig biogasproduktion og er interessede i, at biomassen anvendes til dette formål, men mindre fjernvarmeselskaber har allerede indrettet sig efter, at halm-biomassen skal afbrændes, da dette er den brugerøkonomiske billigste løsning. Der udspiller sig konflikter internt i fjernvarmebranchen i forhold til, hvorvidt naturgasområder skal omlægges, og hvilke fjernvarmeselskaber der skal have lov til at omlægge områderne, samt hvem der skal have lov til at afbrænde biomasse. Især Marc er af den opfattelse, at Fjernvarme Fyns interesser varetages i planlægningen, og det kan tyde på, at Marcs kritik om favorisering ikke er enestående, da andre interviewpersoner også italesætter, at Fyn er præget af en land/by konflikt, hvor Odense typisk favoriseres. Det må dog konkluderes, at aktørerne inden for hver forsyningssektor umiddelbart kan se en rolle inden for det nye energisystem og ingen, heller ikke naturgasselskabet NGF Nature Energy, mister deres eksistensgrundlag.

5.2.2.2 Aktørernes opbakning

Sikring af opbakning blandt de relevante aktører er et vigtigt element i strategisk energiplanlægning (Energistyrelsen, 2013). Opbakning skal forstås som aktørernes umiddelbare indstilling eller udmelding omkring planen. I vejledningen for strategisk energiplanlægning skriver de; *"Det er afgørende for en vellykket SEP-proces, at der [er] opbakning fra både det politiske niveau, fra virksomheder og i sidste ende fra borgerne"* (Energistyrelsen, 2013:18). Før at det er relevant at tale om en reel forankring, er der behov for at undersøge, hvorvidt de deltagende aktører, på trods af eventuelle konflikterende interesser, kan tilslutte sig projektet. I dette afsnit undersøges, i hvilken grad aktørerne har udvist opbakning til indholdet af rammeplanen. Da kommunerne, grundet deres politiske dimension fungerer markant anderledes, end de andre aktører, behandle disse separat.

5.2.2.2.1 Opbakning til samarbejdet

En del af aktørernes opbakning til Energiplan Fyn er deres opbakning til selve det samarbejde, der ligger til grund for hele projektet. Med dette afsnit undersøges opfattelsen af dette samarbejde. Selvom aktører har deltaget i forskellig grad og på forskellige niveauer, er der næsten udelukkende kommet positive høringssvar (Energiplan Fyn, 2016b). Selvom der er kritiske elementer i høringssvarene, så ses et generelt udtryk for tilfredshed med selve samarbejdet omkring planen (Energiplan Fyn, 2016a). Dette kommer også til udtryk i interviewene. Bl.a. mener Klaus Winther fra Energi Fyn, at bare det at aktørerne har sat sig ned sammen i de forskellige workshops, har skabt bevægelse hos parterne. Dette gælder også for Energi Fyn, omend det ikke får dem til at omlægge hele deres strategi (KW: 36:30). Mette Hansen fra NGF Nature Energy svarer også, at deres udbytte af samarbejdet har været dialogen på tværs af de mange interessenter (MH). De positive udmeldinger omkring samarbejdet antyder, at i hvert fald dele af aktørerne har haft et positivt udbytte af samarbejdet og at der om ikke andet er opbakning til et grundlæggende samarbejde omkring energiudviklingen på Fyn.

5.2.2.2.2 Opbakning til rammeplanen

Selvom det lader til, at der er opbakning til det grundlæggende samarbejde, er også behov for opbakning til selve rammeplanen og dens indhold. Selvom der generelt er udmeldt opbakning til rammeplanen, så lader dette dog til at være et resultat af af planens mangel på forpligtelser og tidshorisonter. Som nævnt i delanalyse 1 gør manglen på disse det konsekvensløst for aktørerne at tilslutte sig planen, hvorfor de positive tilbagemeldinger ikke synes overraskende. Dette bekræfter Peer også, da han udtaler, at en af grundene til at de ikke har problemer med at tilslutte sig rammeplanen skyldes, at den ikke er bindende, og at indholdet er blevet skudt godt ud i fremtiden (PA: 35:30).

Anders Møller-Lund påpeger, at de i planen har sigtet efter at få så mange energiaktører som muligt til at kunne se sig selv i rammeplanen for at gøre det lettere for de enkelte aktører at tilslutte sig (AML: 43:00). En konkret beskrivelse af forpligtelser og rollefordelingen i planen ville altså kunne gøre det sværere at opnå enighed blandt aktørerne, men manglen på en beskrivelse af næste skridt i planen, kan på den anden side være problematisk for bevarelse af momentum i projektet. At der ikke er nogle forpligtelser og tidshorisonter, gør det uklart, hvad det er, aktørerne i virkeligheden bakker op om. F.eks. gav Klaus Winther fra Energi Fyn udtryk for, at de anså det for ambitiøst at tro, at Energiplan Fyn udmønter sig i projekter, der kan føres direkte tilbage til rammeplanen. De ser det dog stadig som et godt samarbejde, der kan bane vejen for fremtidige projekter (KW: 29:20).

I høringssvarene er det også iøjnefaldende, at mange af svarene tilslutter sig rammeplanen på trods af indvendinger, der i visse tilfælde kan være ret omfattende (Energiplan Fyn, 2016a). F.eks. giver Assens Kommune deres opbakning på trods af modvillighed overfor rammeplanens anbefalinger om landvindmøller. Derudover påpeger de, at de ønsker to specifikke vindmølleområder taget ud af rammeplanen, hvilket de har understreget ved at markere sætningen med med rødt (Energiplan Fyn, 2016a:20). Generelt fremgår det i høringssvarene, at det mere er selve samarbejdet frem for de individuelle anbefalinger i rammeplanen, som aktørerne bakker op om (Energiplan Fyn, 2016a).

En plan der ikke er forpligtende, gør det lettere for aktørerne at bakke op om rammeplanen, da det ikke vil få konsekvenser for dem ikke at følge den. Det lader til, at der har været fokus på at skabe konsensus om en plan, og at det er sket på bekostning af de målsætninger, der er behov for i forhold til at skabe en reel omstilling. Ud fra de positive tilbagemeldinger kan det siges, at der på overfladen lader til at være

opbakning til projektet. Det må dog anses som et problem, at det er usikkert, hvad aktørerne reelt bakker op om, når der ikke forekommer konkrete forpligtelser i rammeplanen.

5.2.2.2.3 Opbakning fra kommunerne

Det er vigtigt, at kommunerne bakker op om Energiplan Fyn. Dette skyldes i høj grad, at kommunerne som myndighed er ansvarlig for bl.a. planlægning og godkendelser inden for en række områder, der relaterer sig til strategisk energiplanlægning. Derudover er kommuner ofte medejere af forsyningsselskaber, og har den formidende kontakt til både borgere og erhvervslivet (Ea Energianalyse, 2015a:10). Kommunerne har også en særlig størrelse, hvor der med både embedsværk og en politisk dimension gælder andre regler end hos de andre aktører. Kommunal opbakning bliver i dette afsnit behandlet i forhold til politikere og embedsværket.

I høringsvarene har alle kommuner meldt positivt tilbage, dog er nogle af tilbagemeldingerne med det forbehold, at planen først skal behandles i deres respektive økonomiudvalg og kommunalbestyrelser (Energiplan Fyn, 2016b). Den høring der har været afholdt, har som nævnt omhandlet rammeplanen som er et dokument, der ikke forpligter parterne. Det er derfor ikke usandsynligt, at kommunerne blot har set høringssvaret som et nik til den overordnede kortlægning og den fremtidsvision, som rammeplanen indeholder. Det vigtige spørgsmål er dog, hvorvidt selve indholdet og anbefalingerne i planen, samt en tilslutning til den videre proces, har opbakning hos kommunerne. Dette vil blive behandlet i det følgende.

Charlotte Moosdorf fra Odense Kommune fortæller, at de er ved at få planen politisk behandlet, men hun mener, at det gennemgående er en udfordring at få politisk interesse for energiområdet. Dette tilskriver hun flere forhold. Et af forholdene er, at hun mener, at planen er meget akademisk, og dette kan være svært for politikerne at forstå og forholde sig til. Hun mener dog, at Henrik Wenzel har gjort et godt stykke arbejde med udformningen af planen, og tilskriver i høj grad problematikken en generel høj kompleksitet på energiområdet (CM: 21:00).

Hun påpeger, at det er en opgave for embedsværket at sørge for, at politikerne interesserer sig for et projekt som dette, og hun mener ikke, at det er lykkedes dette tilfælde (CM: 27:00). Charlotte mener, at de eneste politikere der har indsigt og engagement på området, er dem, der sidder i bestyrelserne for forsyningsselskaberne, men deres indsigt er kun inden for det område, de sidder på (CM: 27:00). Hun bemærker at energi er et komplekst område, der er særligt tværgående og ligger for langt væk fra borgerne. Det er derfor svært for politikerne at profilere sig på (CM: 27:00).

Dertil kommer at tidshorisonterne inden for området ligger så langt ude i fremtiden, at det ikke er muligt for politikerne at profilere sig selv på resultaterne. Poul Poulsen, kommunalpolitiker i Assens Kommune, fortæller, at det virker som om, at politikerne i Assens slet ikke havde læst rapporten, hvorfor han selv har indsendt et personligt høringssvar (PP: 4:15). Poul spekulerer, at politikerne muligvis ikke har læst den, fordi de er modstandere fra vinddelen i el-scenariet, og han påpeger, at det muligvis kommer for tæt på, når der skal opstilles vindmøller. Assens har tidligere været udpeget som et gunstigt sted at opstille landvindmøller (PP: 4:15).

Problemerne, som Charlotte Moosdorf og Poul Poulsen opridses, er svære at løse, men de har i høj grad også meget at gøre med måden, hvorpå det politiske system er skruet sammen på, fremfor at det er mangler i Energiplan Fyn. At det er svært at engagere politikerne i projektet, er et uundgåeligt problem i

projekter som dette, og en akademisk præget plan gør kun tærsklen for engagement højere. En forsimplet plan ville også have været problematisk, da denne ville have svært ved at give et ordentligt billede af det fremtidige energisystem. Det er derfor en svær balancegang.

Både Charlotte Moosdorf og Peter Nielsen påpeger, at projektet i kommunerne er placeret hos embedsværket med kun sparsomt engagement fra politikerne (CM: 27:00; PN: 3:00). Dette er problematisk, da embedsværkets arbejde er afhængigt af at politikerne vælger at prioritere ressourcer til deres område, og at det langt fra er alle kommuner, der har midler eller interesse for at engagere sig i projektet. Charlotte Moosdorf fremhæver, at de i kommunerne allerede har en hård opgaveprioritering, og at det er meget svært for dem at frigive tid til et frivilligt projekt som strategisk energiplanlægning. Hun mener, at det kræver et nationalt lovkrav, hvis energiplanlægning fremtidigt skal prioriteres (CM: 33:00). Ifølge Charlotte Moosdorf er der ofte også begrænsede kompetencer på området i mange kommuner (CM: 39:20). Dette besværliggør ikke blot den politiske prioritering men også prioriteringen i de embedsværk, der skal varetage opgaverne.

5.2.2.3 Ejerskab

Før end aktørerne kan forventes at inkorporere indholdet af rammeplanen i deres strategier, vil det typisk være afgørende at de føler et vist ejerskab for planen. Ejerskab kan beskrives som en tilstand hvor aktørerne føler, at planen afspejler deres virkelighedsopfattelse eller at der i hvert fald er vist forståelse for den i planens udformning. Ejerskabet fremmes ofte ved at lade aktørerne indgå i selve udformningen (Energistyrelsen, 2013:28).

Anders Møller-Lund fortæller, at størstedelen af arbejdet i Energiplan Fyn er blevet udført af en "*lille hård projektgruppe*", der har fungeret som et arbejdssekretariat for Energiplan Fyn (AML: 1:20:10). Denne gruppe har bestået af ham selv og Christian Tønnesen fra Faaborg, Henrik Wenzel fra SDU og en rådgiver, Anders Andersen fra EMD International (AML: 1:20:10). Anders understreger dog, at styregruppen har deltaget aktivt i processen og har været meget engageret i projektet (ibid.). Ifølge Henrik Wenzel har de også set det som vigtigt at få dialog med dem, der kan træffe de store beslutninger (HW: 8:50). Når styregruppen har deltaget aktivt i udformningen, er der lagt et grundlag for ejerskab blandt mange af de vigtige aktører i forhold til omstillingen af den fynske energisektor. Peer Andersen fra Fjernvarme Fyn beskriver dog deres deltagelse i styregruppen som begrænset, og Charlotte fra Odense Kommune synes ikke, at de har nået at mødes mange gange i styregruppen (PA: 3:50; CM: 35:59). Der lader derfor til at være uenighed om hvor aktivt styregruppen egentlig har deltaget i udformningen af rammeplanen.

Peer Andersen fra Fjernvarme Fyn opfatter Henrik Wenzel som værende frontløber på projektet (PA: 17:10). Han mener, at Henrik Wenzels tanker om udformningen af fremtidens energisystem præger rapporten, og at SDU måske har været en tand for dominerende i forhold til, at alle skulle kunne føle ejerskab for indholdet (ibid.). Han påpeger dog også, at han er klar over, at det er en konsekvens af det tidspres, styregruppen har været under (ibid.). Peer mener, at Energiplan Fyn i højere grad skulle have prioriteret inddragelse af parterne til selve udformningen af planen. Her påpeger han dog, at de selv bærer en del af ansvaret ift., hvordan de har prioriteret deres deltagelse i projektet (ibid.). Grundlæggende mener han dog, at de er blevet hørt (PA: 35:30).

Selvom de største aktører er vel repræsenterede i styregruppen, er rammeplanen stadig et projekt, der skal repræsentere den samlede energisektor, hvorfor det er vigtigt, at så mange som muligt føler, at de er blevet hørt i udformningen af planen. Også blandt de mindre aktører er der skepsis overfor inddragelsen i samarbejdet. F.eks. ville Peter Nielsen fra Assens Kommune gerne have været tættere på processen. Han mener, at der har været en styregruppestruktur, hvor ikke alle kommuner har været involveret, og han mener, at det har haft betydning for den måde kommunerne mobiliserer deres ressourcer på (PN: 8:20). Marc Roar Hintze fra Assens Fjernvarme er også skeptisk overfor, hvorvidt man fra styregruppens side har forholdt sig til deres input. Han betegner, som tidligere nævnt tidligere, deres deltagelse som passivt; *”Man har hørt hvad de ville, og så har man kunne gå hjem. Og så har man hørt, hvad det blev til”* (MRH: 4:10). Marc giver alligevel udtryk for, at de ville gerne bidrage, og han havde en forventning, om at de ville blive hørt (MRH: 16:10). Ifølge Marc har Assens Fjernvarme kun perifært været involveret i projektet, og har ikke haft det samme overblik, som han tænker, at Naturgas Fyn eller Fjernvarme Fyn har haft (MRH: 5:00). Han mener, at det lidt virker som en bestilt opgave, hvor resultatet har været givet på forhånd (MRH: 14:10). Der er dog ikke kun negative oplevelser blandt de mindre aktører. Michael Høj-Larsen fra Kerteminde Forsyning har meget entydigt en oplevelse af, at de er blevet hørt i projektet (MHL: 9:20). Han mener, at koordineringen af samarbejdet har fungeret fint, men påpeger også, at det er en enorm svær opgave med så mange aktører (MHL: 7:30).

Der lader til at være en opfattelse af, at hovedtrækkene i planen kommer fra Henrik Wenzel. Hvis planen indhold opfattes som givet på forhånd, som både Marc Roar Hintze og Peter Nielsen giver udtryk for, må det alt andet end lige svække aktørernes følelse af ejerskab for planens indhold. Især de mindre aktører italesætter en manglende føling med udformningen og der kan derfor ikke siges at være en entydig følelse af ejerskab blandt de fynske energiaktører.

Det er usikkert hvilke konsekvenser det varierende ejerskab kommer til at have for projektet, rammeplanens anbefalinger til handling og dermed realisere omstillingen af det fynske energisystem. I næste afsnit undersøges derfor den konkrete implementering af rammeplanens anbefalinger.

5.2.2.4 Konkret implementering

En endelige forankring forekommer, når de deltagende aktører har indarbejdet rammeplanens anbefalinger i deres strategier. Rammeplanen har dog kun lige været til høring, og umiddelbart er der ikke nogen, der officielt har indarbejdet planen i deres strategier. Derfor vil forankring i dette afsnit blive set som aktører, der har udtalt, at de vil inkorporere rammeplanens indhold i deres fremtidige ageren.

5.2.2.4.1 Anvendelse af planen

Selvom rammeplanen kun lige har været i høring, er der allerede nogle af interviewpersonerne der har meldt ud, at de vil inddrage rammeplanen i deres strategi. Peer Andersen fra Fjernvarme Fyn udtaler, at de vil følge rammeplanens anbefalinger fremadrettet. De er allerede i gang med at afklare mulighederne for at omlægge Fynsværket til biomasse, hvilket er noget, de gør løbende (PA: 40:45). Klaus udtaler ligeledes, at Energi Fyn har tænkt sig at arbejde videre med planen. Derudover håber han, at det kan blive mere end bare en rapport, og at rammeplanen kan blive starten på et formelt energisamarbejde, da han mener, at der er behov for dette (KW: 19:20). Peter Nielsen udtaler, at de i Assens Kommune bruger rammeplanen til at vurdere deres administrative arbejde, selvom den ikke er godkendt endnu (PN: 18:00).

Det er kun et begrænset antal aktører, der direkte har meldt ud, at de vil arbejde videre med selve indholdet af rammeplanen. Energiplan Fyn har dog flere dimensioner end blot udformningen af rammeplanen. Derfor vil der i de følgende afsnit blive undersøgt hvordan Energiplan Fyn bliver videreført uden for projektperioden.

5.2.2.4.2 Den hårde kerne fortsætter

Udover de aktører der har meldt ud, at de vil tage planen til sig, så har man i styregruppen også tænkt sig at arbejde videre med Energiplan Fyn, uagtet om projektet officielt fortsætter. Henrik udtaler, at styregruppen stadig eksisterer og mødes, selvom den ikke længere er økonomisk støttet. Ydermere påpeger han, at styregruppen har aftalt, at de store aktører tager deres handlingsplaner med til et kommende møde, og fremlægger dem for hinanden, så de kan se, hvor de kan have glæde af hinanden (HW: 22:00). Både Mette og Peer har givet udtryk for, at de ønsker at fortsætte samarbejdet, hvilket Klaus også udtrykker et håb om (MH; PA: 6:10; KW: 19:20). Anders påpeger, at han ikke mener, at det er hensigtsmæssigt, hvis det kun er en del af aktørerne, der arbejder videre, men han mener også, at det må være det, man gør, hvis projektet ikke går videre, dog skaber dette en stor risiko for suboptimering (AML: 19:05; 20:20).

5.2.2.4.3 Etablering af et sekretariat

En af anbefalingerne i rammeplanen for det videre arbejde med Energiplan Fyn, er etableringen af et sekretariat, der skal sikre, at samme koordinering fortsætter blandt alle aktørerne og assistere videreførelsen af projektet (Energiplan Fyn, 2015a:45). Sekretariatet skal kunne facilitere den videre udvikling, efter projektet officielt er stoppet (AML: 1:06:00; Wenzel et al., 2015). Etableringen af et sekretariat fremstår som en vigtig del af videreførelsen af projektet, da Energiplan Fyns aktører kun i begrænset omfang har meldt ud, at de vil inddrage rammeplanens anbefalinger i deres strategier. Der lader derfor til at være behov for en instans til at holde projektet i live.

Etableringen af et sekretariat afhænger dog af, om projektets parter er villige til at lægge energi og penge i det. Dette bliver bl.a. italesat af Michael Høj-Larsen (MHL: 17:45). I interviewene er der dog blevet udtrykt en vis skepsis for, hvorvidt der kan blive enighed om etableringen. Et af de punkter der er blevet rejst, er usikkerheden om både sekretariatets rolle og dets finansiering. Peter Nielsen fra Assens Kommune tror, at det er svært for politikerne at tage stilling til etableringen, når der ikke er et konkret grundlag at snakke ud fra (PN: 38:40). Beslutningen om ikke at præsentere en endelig konstruktion af sekretariatet i rammeplanen er dog intentionel. Anders mener, at det vil være lettere at blive enige om udformningen af et sekretariat efter, at aktørerne er blevet enige om den fælles fremtidsvision i rammeplanen (AML: 1:10:50). Selvom Anders rationale synes forståeligt, er det samtidigt problematisk, da næste skridt efter projektperioden fremstår uklart.

Poul Poulsen fra Assens Kommune er dog positivt stillet over for etableringen. Han mener, at hvis man har sagt ja til planen og bakker op om samarbejdet indtil nu, så bliver man nødt til at indse, at en etablering er nødvendig for at fastholde samarbejdet og forbindelsen mellem de forskellige parter (PP: 30:30). Beslutningen om at afsætte penge til sekretariatet har været på borgmesterforummet, hvor de fynske borgmestre mødes. Borgmestrene er dog ikke blevet enige om at afsætte penge til sekretariatet endnu. Dette skyldes at nogle gerne vil vente på at anden høringsrunde afsluttes, samt på at høringsvarene er blevet behandlet, og at rammeplanen er blevet revideret i forhold til eventuel central kritik (JP). Dette tyder på at etableringen af sekretariatet i værste fald kan have lange udsigter. Det kan synes ulogisk at

beslutningen om et sekretariat er afhængig af denne færdigbehandling af rammeplanen, når planen ikke er forpligtende.

Det er kun et begrænset antal aktører, der direkte har meldt ud, at de vil anvende selve indholdet af rammeplanen. Styregruppen ønsker at fortsætte samarbejdet på trods af opbrugte støtte midler. Dette er dog ikke den optimale løsning, da planen helst skal videreføres af alle aktører. Selvom etableringen af et sekretariat ikke med garanti sikre at rammeplanens anbefalinger i fremtiden bliver forankret i aktørernes strategier, så fremstår det som et vigtigt fundament for videreførelsen af samarbejdet. Et ukonkret forslag til konstruktionen af sekretariatet, virker dog til at besværliggøre videreførelsen af projektet, da politikerne ikke er sikre på hvad de afsætter penge til, og beslutningen om etableringen af sekretariatet er på nuværende tidspunkt udskudt.

5.2.3 Delkonklusion

Gennem aktiv deltagelse blandt store aktører med implementeringskapacitet, er det lykket for Energiplan Fyn at etablere en styregruppe med stor sektorel dækning gennem dens medlemmers tilknytning til deres respektive sektorer. Det må dog konkluderes, at Energiplan Fyn ikke har formået at opnå tilsvarende aktiv deltagelse fra mindre fjernvarmeselskaber, der på trods af deres mindre forbrugerantal, besidder en væsentlig implementeringskapacitet, i forhold til at opnå en samlet omstilling af energisektoren. Trods konflikter om både anvendelsen af biomasse og omlægning af naturgasområder, lader det til, at der blandt aktørerne, er opbakning til selve samarbejdet på tværs af sektorer og kommunegrænser. Der er umiddelbart også opbakning til rammeplanen, men dette ser dog ud til at skyldes, at rammeplanen ikke indeholder konkrete tidshorisonter og forpligtelser, hvilket betyder at opbakning til rammeplanen er konsekvensløst. Det er derfor svært, at sige hvad udmeldingerne i forhold til opbakningen betyder for selve realiseringen af omstillingen. I kommunerne er det problematisk, at tværkommunal energiplanlægning ikke er prioriteret i det politiske system, hvilket gør det mere usikkert, om de på sigt vil forpligte sig til rammeplanens indhold på baggrund af deres opbakning. Der lader også til at være en manglende ejerskabsfølelse blandt nogle aktører, delvist grundet SDUs fremtrædende rolle. Det er dog på nuværende tidspunkt ikke muligt at forudsige, hvad dette kommer til at betyde for realiseringen af rammeplanen. Når det kommer til reel forankring, i form af aktørernes aktive anvendelse af anbefalingerne i rammeplanen, er udmeldingerne meget begrænsede. Styregruppen ønsker at fortsætte samarbejdet efter projektperioden. Samtidig ønsker de at videreføre arbejdet med rammeplanen gennem et sekretariat, der kan vedligeholde samarbejdet mellem alle de fynske energiaktører. Selvom etableringen af et sekretariat ikke med garanti kan sikre at rammeplanens anbefalinger bliver forankret i aktørernes strategier, fremstår det som et vigtigt fundament for videreførelsen af samarbejdet. Selvom der er opbakning til at fortsætte samarbejdet blandt de deltagende aktører, lader det til at den politiske vilje ikke afspejler samme engagement, da beslutningen om at afsætte penge til sekretariatet, på nuværende tidspunkt er udskudt med henblik på at genoptage den, når planens høringssvar er færdigbehandlet og planen revideret.

Selvom Energiplan Fyn har formået at involvere alle relevante aktører med implementeringskapacitet, lader det dog ikke til, at de har formået at sikre den forankring der er nødvendig for at realisere en omstilling af den fynske energisektor.

6 Kapitel 5 - Diskussion

I dette kapitel diskuteres nogle af de erfaringer fra Energiplan Fyn der er identificeret i analysen, med henblik på at vurdere hvordan processen i Energiplan Fyn kunne have fungeret bedre.

Først diskuteres hvorvidt det har gavn timer omstillingen, at Energiplan Fyn har fokuseret på at få forankret en fælles vision. Herefter diskuteres om sammensætningen af styregruppens aktører er problematisk og slutteligt reflekteres over hvordan der kunne være skabt en bredere forankring.

6.1 En fælles vision

I Energiplan Fyn har det primære mål været at få forankret en fælles vision for omstillingen af energisektoren på Fyn hos aktørerne, der er berørt af denne omstilling.

Den visionære tilgang til planlægningen ligner umiddelbart en tilgang, der ses i backcasting metodikken, der netop anvender visioner som et vigtigt element i planlægning af en uvis fremtid (Robinson, 1982). Delmål er et afgørende element i backcasting, hvor fremtidsvisionen ikke kan stå alene, men skal anvendes til bagudrettet trinvist at kunne opstille de delmål, der skal til for at opnå fremtidsvisionen (ibid.). Den visionære planlægning er ifølge teorien altså ikke konstruktiv, hvis den ikke indeholder opstillede delmål til realiseringen af en vision.

I udformningen af rammeplanen er visionen vægtet i en sådan grad, at konkrete handlinger til varetagelsen af omstillingen, er udeladt til fordel for en række uforpligtende anbefalinger. Det kan selvfølgelig være en udfordring at blive enige om konkrete punkter i en plan, da der skal afstemmes mange forskelligartede interesser, men vi mener, at det er utilstrækkeligt at rammeplanen ikke indeholder et eneste. Resultatet af deres fremgangsmåde er, at aktørerne er blevet enig om en plan, der er så uforpligtende, at det er svært at kunne modsætte sig den. Charlotte Moosdorf fra Odense Kommune opsummerer dette meget godt i sin udtalelse om planen: *“Kan man være uenig i den? Det kan man vel egentlig ikke”* (CM: 38:40). Lige nu virker det til at de reelle beslutninger i forhold til omstillingen bare er udskudt. Vi mener derfor at Energiplan Fyn skulle have opstillet nogle klare delmål og dermed taget hul på nogle af de hårde beslutninger om omstillingen i forbindelse med udformningen af rammeplanen.

6.2 Styregruppens opbygning

I analysen konkluderes det at Energiplan Fyns styregruppe er præget af at være sammensat af de store fynske aktører. Dette er særligt blevet kritiseret af Assens Fjernvarme, der som lille aktør føler sig overhørt. Men er det egentlig et problem, at det primært har været de store aktører der har været med i styregruppen?

De store aktører råder over anlæg og infrastruktur i størrelser, der ved omlægning af den anvendte energikilder, kan betyde CO₂-besparelser i en helt anden skala end hos de små aktører. Hvis Fjernvarme Fyn f.eks. omlægges deres anlæg til VE vil knapt ⅓ af det fynske varmeforbrug være fossilfrit (EMD International A/S, 2014). Det er en betydelig større CO₂-reduktion end hvad et enkelt lille fjernvarmeselskab kan bidrage med. Derfor er disse aktører afgørende at have med ombord, når der skal skabes en omstilling, og det synes derfor fornuftigt at give dem en plads i styregruppen. De små fjernvarmeselskaber råder dog tilsammen over den resterende varmeproduktion, som også er en vigtig del af omstillingen.

Derudover er det også vigtigt at påpege, at Energiplan Fyns mål er at omstille hele den fynske energisektor, ikke blot de store aktører. I og med at deltagelsen synes begrænset fra denne gruppe, burde der i udformningen af rammeplanen være taget mere hensyn til denne gruppes forudsætninger og input. Det virker som om, at Energiplan Fyn ikke har formået at tage højde for udfordringerne forbundet med at få aktiveret denne gruppe i omstillingen. Det kunne have været gavnligt, hvis der var brugt tid i starten af projektet på at lave en stakeholder-analyse for at få etableret et overblik over hvilke aktører, der blev berørt af projektet og hvad der kunne være deres centrale behov eller interesser. Da styregruppemedlemmerne har haft betydeligt mere kontakt med forfatterne bag planen, og derfor har haft bedre forudsætning for at få fremført deres dagsorden, kunne det også have styrket legitimiteten af styregruppens beslutninger, hvis alle grupper følte sig vel repræsenteret. I etableringen af styregruppen skulle repræsentation af små og mellemstore fjernvarmeselskaber have været bedre. Gruppen skulle ikke nødvendigvis være antalsmæssigt bedre repræsenteret, men det kunne have været en fordel selv at lade de små og mellemstore fjernvarmeselskaber udpege en repræsentant, som de følte kunne varetage deres interesser, i stedet for at repræsentanten blev udpeget af partnerskaber.

6.3 Bedre forankring?

Gennem analysen udledes det, at flere aktører er af den opfattelse, at hovedtrækkene i planen kommer fra Henrik Wenzel. Derudover har aktørerne i styregruppen umiddelbart haft en følelse af at være blevet hørt, men dette gør sig ikke, i lige så høj grad, gældende hos mindre aktører. Ejerskabet kunne være fremmet, hvis aktørerne i højere grad følte, at de havde været med til at forme planen. Forfatterne, herunder især Henrik Wenzels, dominans kan skyldes, at projektet blev startet op som et samarbejde om en klimaplan for Faaborg-Midtfyn Kommune, og senere blev til et samlet projekt for Fyn, da der var mulighed for puljestøtte. Her kunne det have været en fordel, hvis forfatternes indledende arbejde, og allerede etablerede forståelser om fremtidens energisystem, var blevet lagt i baggrunden. For at fremme ejerskabet kunne projektet i stedet havde taget udgangspunkt i de berørte aktørers udfordringer og bekymringer for fremtiden for, at se om der i fællesskab kunne blive udviklet et fundament for en fremtidsplan. I andre SEP-projekter er der set eksempler på fjernvarmeselskaber, der har sat sig sammen og i fællesskab forsøgt at skabe en fælles forståelse for omstillingen (Ea Energianalyse, 2015a:19; 31).

Selvom Energiplan Fyn, med en mere åben proces, måske i højere grad ville kunne få skabt opbakning hos de aktører, der ikke føler ejerskab for planen, kan det tænkes også at medføre en række andre konsekvenser. Først og fremmest ville selve arbejdet med aktørinddragelsen blive betydeligt mere omfattende. Det lader til, at projektet i forvejen har været presset på tid og ressourcer, og en proces hvor aktørinddragelse i langt højere grad blev prioriteret, ville højst sandsynligt presset dem yderligere. Et positivt aspekt i projektet er netop, at de formår at favne samtlige sektorer, og en kraftigt øget inddragelse

ville muligvis kræve en afgrænsning i projektet. Hvor det ville være muligt at involvere aktørerne i højere grad fra start, så ville det højst sandsynligt ske på bekostning af projektets omfang, og eller dybde.

Derudover har den anvendte form, hvor Henrik Wenzel har stået for formuleringen af målsætningerne, også betydet, at aktørerne har haft et konkret dokument at snakke ud fra og blive enige om. Et lignende oplæg blev f.eks. efterspurgt i forbindelse med etableringen af et sekretariat, da beslutningsgrundlaget for nogle politikere blev oplevet som ukonkret.

Samtidig er den kommunale forankring vigtig i forhold til det videre arbejde. Man kunne have boostet kommunernes fremadrettede varetægelse af planen ved, at bruge mere tid på at give dem de værktøjer, de havde brug for. Her kunne en kortlægning af f.eks. varmetæthed og energikilder i 'olielandsbyer', samt idekataloger med prefeasibility studies og forslag til tiltag være nyttigt for kommunerne at få udarbejdet, da sådanne er ressourcekrævende for kommunerne at lave på egen hånd. I andre strategiske energisamarbejder har der været fokus på at bidrage med disse leverancer, for eksempel i forbindelse med region sjællands strategiske energiplanlægning (Ea Energianalyse, 2015a:25).

7 Kapitel 6 - konklusion

Energiplan Fyn har udformet en rammeplan, som skitserer en omfattende omstilling af energisystemet, og forholder sig til alle berørte sektorer. Rammeplanen er dog uforpligtende og er hæmmet af mangel på konkrete målsætninger og tidshorisonter.

Energiplan Fyn har formået at samle de store aktører med implementeringskapacitet i en styregruppe med stærk sektorel dækning. Dog italesættes det blandt mindre fjernvarmeselskaber, at der er utilfredshed med styregruppens sammensætning, og dens evne til at varetage deres interesser. Trods deres mindre individuelle kapacitet, dækker de små og mellemstore fjernvarmeselskaber tilsammen mere end 1/3 af det fynske fjernvarmeforbrug, og er derfor afgørende for en samlet omstilling af energisektoren. Gennem høringen af rammeplanen gives bred opbakning blandt aktørerne til at fortsætte samarbejdet. Dog lader der til at være manglende ejerskabsfølelse for indholdet af rammeplanen hos aktører, både i og uden for styregruppen. Manglen på forpligtelser betyder også, at tilslutningen er konsekvensløst for aktørerne, hvorfor aktørernes brede opbakning ikke nødvendigvis betyder, at planen bliver implementeret.

Få aktører har direkte udmeldt, at de vil følge rammeplanens anbefalinger, men styregruppen har givet udtryk for, at de vil blive ved med at mødes og fortsætte samarbejdet, uanset tilslutning i den øvrige aktørkreds. Styregruppen er dog kun en del af den fynske energisektor, og det er usikkert om den samlede aktørkreds vil rette deres fremadrettede arbejde ind efter rammeplanens anbefalinger.

Etableringen af et sekretariat kunne betyde, at projektet videreføres efter projektperioden og fastholder samarbejdet hos den samlede aktørkreds. Selve udformningen af sekretariatet ligger dog ikke fast, og beslutningen om finansiering er udskudt. Det politiske engagement i projektet synes generelt ikke at afspejle aktørernes brede opbakning til selve samarbejdet om omstillingen af energisektoren på Fyn.

Da rammeplanen ikke er forpligtende, og forankringen af indholdet virker begrænset, synes Energiplan Fyn ikke på nuværende tidspunkt at besidde et tilstrækkeligt potentiale til at understøtte en strategisk omstilling af energisektoren på Fyn.

8 Kapitel 7 - perspektivering

Dette kapitel har til formål at belyse nogle af de aspekter, der kunne være relevante at arbejde videre med i forbindelse med projektets problemstilling.

8.1 De nationale rammer

Energiplanlægningen på Fyn relaterer sig i høj grad til den nationale strategi og regulering. Det er gentagne gange i de udførte interviews blevet påtalt, at aktørernes handlemuligheder er betinget af de nationale rammevilkår. Her bliver det blandt andet omtalt, at afgiftsstrukturen og lovgivningen er en hindring for, at samfundsøkonomisk fordelagtige varmepumper bliver implementeret. Det kunne være interessant at undersøge, hvorvidt afgiftsstrukturen med- eller modarbejder strategisk energiplanlægning inden for forskellige områder. I samme forbindelse kunne det undersøges, hvordan afgifterne skulle ændres for at understøtte en strategisk omstilling, samt hvor stort et omstillingspotentiale en justering af afgifterne ville afføde.

Det bliver endvidere gentagne gange i de udførte interviews omtalt, at det er nødvendigt at gøre strategisk energiplanlægning lovbundet, da arbejdet ellers ikke vil fortsætte, når projektperioderne først er udløbet. Det vil derfor være relevant at undersøge, hvilke nationale tiltag der kan igangsættes for at understøtte det videre arbejde med strategisk energiplanlægning, da det i høj grad virker til, at de rette incitamenter eksisterer på området. Påbuddet om at gøre strategisk energiplanlægning lovbundet kom endvidere til udtryk adskillige gange under SEP-puljens afsluttende konference, hvorfor det ville være et yderst aktuelt emne at tage op.

8.2 Energiplan Fyn

Mere specifikt for Energiplan Fyn kunne det være relevant at arbejde videre med problematikken om, at de små og mellemstore fjernvarmeselskaber ikke føler sig repræsenterede, hvormed en samlet omstilling på Fyn risikerer at falde til jorden. Det kunne være interessant at undersøge hvordan der kunne skabes et forum, hvor samtlige fjernvarme aktører på Fyn føler sig repræsenteret samt på en konstruktiv måde kan arbejde med langsigtet planlægning.

Det kunne også være interessant at undersøge, når høringen er færdigbehandlet i kommunerne, om rammeplanens anbefaling om et sekretariat bliver til virkelighed, og hvad dette sekretariats funktion så skulle være. Endvidere kunne det være interessant at undersøge, om aktørerne implementerer rammeplanen i deres strategier og planer.

9 Kildedefortegnelse

Andersen, N. (2014). *Landkommunernes befolkningsudvikling – sammenhængen mellem land- og bykommuner*. KL.

Assens Kommune, Faaborg-Midtfyn Kommune, Kerteminde Kommune, Langeland Kommune, Nordfyns Kommune, Nyborg Kommune, Odense Kommune, Svendborg Kommune, Ærø Kommune og Energiplan Fyn (2014). *Energiplan Fyn - kortlægning af vindpotentiallet på Fyn*. Energiplan Fyn.

Berg-Sørensen, A., Howard Grøn, C. & Foss Hansen, H. (2011). *Organisering af den offentlige sektor*. Hans Reitzels Forlag, 2013.

Birkmose, T., Stefanek, K., Hjort-Gregersen, K. og Pedersen, J. (2014). *Kortlægning af biomasse til energiproduktion på Fyn, Langeland og Ærø - Husdyrgødning, halm og biomasse fra naturarealer*. AgroTech.

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. 4th edition. Oxford.

Ea Energianalyse, (2015a). *Evaluering af SEP-puljen og super puljen*. København K.

Ea Energianalyse, (2015b). *Evaluering af SEP-puljen og super puljen - Bilag 3: Puljeprojekterne kort*. København K.

EMD International A/S, (2014). *Strategisk energiplan Fyn – Den indledende kortlægning af fjernvarmenet og gasnet på Fyn*. EMD International A/S.

Energiplan Fyn, (2013). *Ansøgning om tilskud til strategisk energiplanlægning på Fyn: SEP Fyn*. Faaborg. Energiplan Fyn, (2015). *Slutrapport, 2015*. Faaborg.

Energiplan Fyn, (2016a). *Bilag 5 Energiplan Fyn - samling af høringsvar*. Faaborg.

Energiplan Fyn, (2016b). *Bilag 5 til Energiplan Fyn – oversigt over og kort kommentering af høringsvar*. Faaborg.

Energistyrelsen & KL, (2010). *Oplæg om strategisk energiplanlægning Energistyrelsen*. København K: Energistyrelsen.

Energistyrelsen, (2013). *Strategisk energiplanlægning i kommunerne - Vejledning i analyser af systemændringer og scenarieanalyser*. København K: Ea Energianalyse.

Energistyrelsen, (2014). *Tilsagn om støtte*. [.pdf] Energiplan Fyn medlemssektion.

Folketinget, (2012). *Aftale mellem regeringen (Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti) og Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti om den danske energipolitik 2012-2020*. København K.

Gylling, M., Jørgensen, U. og Scott Bentsen, N. (2012). *+ 10 mio. tons planen – muligheder for en øget dansk produktion af bæredygtig biomasse til bioraffinaderier*. Frederiksberg, 2012. 32 s. ill.

Miljøforum Fyn & Udvikling Fyn (2015). *Evaluering af indsats om Industriel Overskudsvarme*. Miljøforum Fyn & Udvikling Fyn.

Regeringen, (2013). *Danmark uden affald - Genanvend mere, forbrænd mindre*. Miljøstyrelsen.

Robinson, J.B. (1982). *Energy backcasting – a proposed method of policy analysis*. I "Energy policy", December 1982, pp. 337-344.

Wenzel, H., Andersen A., Møller-Lund, A. & Tønnesen, C. (2015). *Rammeplanen*. Faaborg.

9.1 Online kilder

Fremmedordbogen.dk, (2016). Fremmedordbogen. [Online]. Tilgængelig via: <http://fremmedord.dk/Suboptimering.html> [Besøgt 27. maj 2016]

Ordnet.dk, (2016). Ordnet. [Online]. Tilgængelig via: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kapacitet> [Besøgt 27. maj 2016]

Energiplanfyn.dk, (2016a). Energiplanfyn. [Online]. Tilgængelig via: <http://energiplanfyn.fmk.dk/resultater/energiplan-fyn-er-nu-i-hoering/> [Besøgt 27. maj 2016]

Energiplanfyn.dk, (2016b). Energiplanfyn. [Online]. Tilgængelig via: http://energiplanfyn.fmk.dk/fileadmin/user_upload/Subsites/Energiplan_Fyn/H%C3%B8ringsliste.pdf [Besøgt 27. maj 2016]

Energiplanfyn.dk, (2016c). Energiplanfyn. [Online]. Tilgængelig via: <http://energiplanfyn.fmk.dk/medlemssektion/> (kræver login) [Besøgt 30. maj 2016]

Energiplanfyn.dk, (2016d). Energiplanfyn. [Online]. Tilgængelig via: <http://energiplanfyn.fmk.dk/medlemssektion/handlinger/ap-2-rammer-el-balancering-og-systemintegration/kommunal-omstilling-af-el-biler-i-2020/> [Besøgt 30. maj 2016]

Retsinformation.dk, (2014). Bekendtgørelse af lov om varmforsyning (LBK nr. 1307 24/11/2014). [Online]. Tilgængelig via: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=165652> [Besøgt 30. maj 2016]

9.2 Interviews

AML, Anders Johan Møller-Lund. Faaborg-Midtfyn Kommune. 16.03.16

CM, Charlotte Moosdorf. Odense Kommune. 30.03.16

EP, Ejler Petersen. Centrovic. 28.04.16

HW, Henrik Wenzel. SDU. 27.04.16

JP, Jacob Pedersen. Byregion Fyn.

KW, Klaus Winther. Energi Fyn. 30.03.16

PA, Peer Andersen. Fjernvarme Fyn. 16.03.16

PP, Poul Poulsen. Politiker i Assens Kommune. 28.04.16

PN, Peter Nielsen. Assens Kommune. 21.04.16

MH, Mette Hansen. NGF Nature Energy.

MHL, Michael Høj-Larsen. Kerteminde Forsyning. 28.04.16

MRH, Marc Roar Hintze. Assens Fjernvarme. 27.04.16